

ทาง ๗ สาย

รจนาโดย

พระเทพสิทธิมนี ญาณสิทธิเถร

(เขตกป. ๙)

คณะศึกษานุศิษย์พิมพ์เป็นวิทยาทาน เนื่องในการ
บำเพ็ญกุศล กรบ ๕๐ ชั้นษา ของสมเด็จพระพุทธ
ชินอรส สกลมหาสังฆปาโมกข์ (ธรรมญาณมหาเถร)

สมเด็จพระสังฆราชลาว

๑๕ ก.พ. ๒๕๒๕

คำนำ

๑. โสจิ ภิกขเว อิมุญฺเญ โสโร สโก เปตฺติโก
วิสโย อภิลํ จจุราโร สติปฏฺฐาณา.

ดูจงเล่าผู้ในภิกขุหรือผู้สงฆ์ทั้งหลาย ความที่เป็นโสโร
คือเป็นชาวเมืองลพบุรีนี่ นี่เพราะสงฆ์ก่อนตั้งเดิมของบิดา
นั้น ได้เล่าสติปฏฺฐาณา ๘

๒. ยถา กิเลสํ อุกฺกเถ สาธุชฺชอุตฺถิสฺสเน
สติปฏฺฐาณญฺจ ฐนํ ทถฺยเกสิ โส ปุณฺณปุณฺ.

เมื่อใด กิเลสอันเป็นเครื่องกั้นขวางบุญคุณ เข้ามาใกล้
แล้ว เมื่อเห็นท่านผู้เป็นภิกขุผู้สงฆ์ทั้งหลาย ผู้มีบุญอันได้สั่ง
กิเลสเหล่านั้นบ่อย ๆ ตักแต่ว่ารวม ก็อภิลํปฏิญาณ ๘

คณากรรมการวิปัสสนาจารย์ แห่งสำนักงานกลางกองการ
วิปัสสนาธุระ คณะ ๕ วัดมหาธาตุ เห็นว่าหนังสือ “ทาง
๗ สาย” นี้ เป็นหนังสือที่ดีและมีประโยชน์แก่ นักเรียน นัก
ศึกษา นักก่นกว่า นักปฏิบัติเป็นอย่างยิ่งเพราะมีทั้งภาคปริยัติ
ภาคปฏิบัติ ภาคปฏิเวธ ซึ่งบอกหนทางไว้กระจ่างที่สุด จนถึง
สูงที่สุดคือพระนิพพาน ทำอ่านหาได้ยาก เพราะไม่ค่อยมีคน

คำอนุโมทนา

สพฺพทานํ ธมฺมทานํ ชินาติ.

ให้ธรรมเป็นทานชนะการให้ทุกอย่าง

สพฺพพรตํ ธมฺมรโต ชินาติ.

รสพระธรรมชนะรสทุกอย่าง

สพฺพรทํ ธมฺมรติ ชินาติ.

ความยินดีในธรรมชนะความยินดีทุกอย่าง.

ตณฺหกฺขโย สพฺพทุกฺโข ชินาติ.

ความสันตติเหาะชนะทุกข์ทั้งปวง ฯ

เมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๕ พระหลักคำสุวรรณบุรี
ศรีคณาจารย์ (ผ้น ทิสฺสวโร) เสด็จสมเด็จพะสังฆราชลาว
อดีตเจ้าคณะจังหวัดหลวงพระบาง ปัจจุบันอยู่วัดยานนาวา ได้
มาติดต่อบอกอนุญาตพิมพ์หนังสือเรื่อง “ทาง ๗ สาย” เพื่อแจก
เป็นธรรมบรรณาการ ในคราวทำบุญฉลองพระชนมายุที่ได้หมุน
เวียนเปลี่ยนมาบรรจบครบ ๕๐ ปี ของสมเด็จพระสังฆราชลาว
กำหนดวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๕ นี ซึ่งจะจัดงานขึ้นที่พระ
ตำหนักสมเด็จพระสังฆราช

ข้าพเจ้ามีความปีติยินดีเป็นอย่างยิ่งที่จะได้มีส่วนให้พระ
ธรรมเป็นทานร่วมกับพระองค์ท่าน จึงได้อนุญาตให้พิมพ์แจก

ได้ตามความประสงค์ พร้อมทั้งขออนุโมทนาสาธุการ ในมหา
กุศลเจตนาอันถึงงามของท่านเลขา ฯ ไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

รตนตฺตยานภาเวน

รตนตฺตยเตชสา

สทา โสตุถิ ภวนฺตุ โว.

ด้วยอำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยอภิสัยบุญเขต และบุญกุศล
ที่ศึกษานุกิจยวิธสาสิกชนในองค์สมเด็จพระสังฆราช ได้มีสมาน
ฉันทะร่วมกันจรร่วมกันบำเพ็ญมหากุศลเนติมฉลองพระชนมายุ
ครบ ๙๐ ปี ด้วยความซื่อสัตย์จงรักภักดีกตัญญูภักทเวที ของ
มารวมกันเป็นทบะเคชะเป็นพลวปัจจัยอันแก่กล้า อำนวยผลแด่
สมเด็จพระสังฆราช ให้พระองค์ท่านทรงมีสุขภาพพลานามัยที่
ทรงมีแต่ความเกษมสำราญปราศจากทุกข์โศกโรคภัยอุปสรรคอัน
ตรายทั้งหลายทั้งปวง ขอให้พระองค์ท่านจงมีแต่ความสุขสวัสดิ์ใน
ที่ทุกสถาน ในกาลทุกเมื่อ เทอญ.

ขออนุโมทนา



(พระเทพสิทธิมุนี)

พระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนาธุระ

เจ้าคณะภาค ๘

อนโมทนากถา

เนื่องในวโรกาส ที่องค์สมเด็จพระพุทธชินวงศ์ สกลมหา
สังฆปาโมกข์ สนมเด็จพระสังฆราช (ธมฺมปาณ มหาเถระ)
เจริญพระชนมายุมาครบ ๘๖ ขันยาบริบูรณ์ ในวันที่ ๑๔
กุมภาพันธ์ ๒๕๒๕ พระองค์ทรงปรารภว่า อยากจะบำเพ็ญกุศล
พิเศษกว่าทุก ๆ ปี โดยปลื้มปิติขอกราบถวายบังคมพระ
องค์ นเรศกนิยาณุกิษย์ บุตรบริษัทที่เคารพนับถือ ไต่จก
ถวาย โดยตั้งใจว่า ๆ พอถึงเวลาที่จะทอมนมัสการพระ
นุเถรมาเจริญพระพุทธมนต์ ณ ที่ประทับของพระองค์นั่นเอง
เสร็จแล้วก็ถวายบังคมไทยธรรมเป็นอันเสร็จพิธี ทน เพื่อเหมาะ
กับสภาวะการณ์และสถานที่

เฉพาะในคืนนี้ พระองค์ทรงปรารภเองว่า อยากจะทำ
ให้เป็นกรณีพิเศษบ้าง คือ นอกจากจะมีการเจริญพระพุทธมนต์
แล้ว ทรงปรารภว่า อยากจะพิมพ์หนังสือแจกให้เป็นธรรม-
วิทยาทานบ้าง เพราะเป็นการให้อย่างสูง สัพพทาน ธมฺมทาน-
ชีวาติ การให้ธรรมเป็นทาน ชื่อว่าเป็นการให้ที่ชนะทุกอย่าง

และเพื่อเป็นการเสริมสร้างบารมีที่พระองค์ท่านเคยอุปสมบท
พุทธโธ โหมิ เป็นจิณเฑียร

ข้าพเจ้าในฐานะภิกษุสงฆ์เถรวาท ที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณให้
เป็นผู้จัดการในเรื่องนี้ จึงได้นำคำปวารณาไปถวายพระเจ้า
พระคุณ ท่านเจ้าคุณเทพสิทธิคุณ ในพระนามว่าเป็นผู้ขอ
ในทางปฏิบัติและปฏิบัติและขอพระพรคุณพระสิทธิธรรม ใน
ฐานะที่เป็นเจ้าคุณพระคุณ และเป็นรักภักดี ขอพรเพื่อท่านได้
บารมีให้พิมพ์หนังสือ เสียดาต ซึ่งเป็นการขอเดชะทางภาค
อีสานและเป็นหนังสือพิมพ์เนื้อหาสาระและคำคมที่แฝงไว้ด้วยกถิ
กรรมอย่างลึกซึ้ง จึงได้มอบให้หลวงเพื่อรับเป็นภาระในการจัด
การทุกอย่าง หลวงพ่อได้ได้รับภาระในการจัดการด้วยแรงศรั
ทธาอย่างสูง ข้าพเจ้าจึงขอขอบคุณพระเดชพระคุณหลวงพ่อไว้ ณ
โอกาสด้วยความเคารพอย่างสูง

พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณเทพสิทธิคุณ ได้มอบหนังสือ
ให้ ๒ เล่ม คือ ปีกทางอบาย หนังสือ ทาง ๗ ตาทางเล่ม
ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์เนื้อหาสาระในทางปฏิบัติสองเล่ม เพื่อให้
เหมาะสมแก่เวลาและสถานการณ์ กตเวทิตาคุณเห็นว่า ทาง

๗ สาย เป็นแนวทางที่จะชี้แนะในการเดินทางของบุคคลผู้ประสงค์
จะเดินทางไปสู่แนวทางอันถูกต้อง ข้าพเจ้าจึงขออนุญาตทาง ๗
สายของท่านพิมพ์เป็นธรรมวิทยาทานในโอกาสบำเพ็ญกุศลพระ
ชนมายุ ๕๐ ปีชาขององค์สมเด็จพระสังฆราชฯ เพื่อเป็น
ธรรมบรรณาการตามพระประสงค์ของพระองค์

หากอ่านสิ่งนี้จะพึงมีแก่การจัดพิมพ์แล้วไซ้ ข้าพเจ้าขอ
น้อมสักการะแด่พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณเทพสิทธิมนี ผู้เป็น
เจ้าของหนังสือ และขอน้อมสักการะแด่องค์สมเด็จพระผู้มีคุณอัน
เปี่ยมล้น ยากที่จะหาสิ่งอื่นใดเสมอเหมือนได้

พระหลักคำสุวรรณบุรีศรีภคณาจารย์

(สีน กสุสวโส)

เลขาสมเด็จพะสังฆราชลาว

วัดยานนาวา ก. ๑๑ กท. ๑๒



สมเด็จพระพุทธิโชรส สกลมหาสังฆปาโมกข์
(ธรรมญาณมหาเถร)
สมเด็จพระสังฆราชลาว

ทาง ๗ สาย

คำว่า “ทาง” แปลว่า ทำให้ดีขึ้น ทำให้สะอาด ถ้าเป็น
ชื่อของธรรมะ แปลว่า ธรรมะเป็นเครื่องดำเนินไปสู่พระนิพพาน
ธรรมะอันบุคคลผู้ต้องการพระนิพพานพึงแสวงหา, และแปลว่า
ธรรมะที่มักิเลสไปก็ไ้

ดังนั้น จำแนกออกเป็น ๒ คือ ปกภูมิวิโค ๑ ปฏิปปา
มกโค ๑

๑. ปกติบุคคล ทางปกติ ได้แก่ ทางบก ทางน้ำ ทางอากาศ เป็นต้น สำหรับคนและสัตว์เดิน

๒. ปฏิปทาภุโค ทางปฏิบัติ ได้แก่บุญบาปที่คนทำ
สำหรับกาย วาจา ใจ เจริญ

ทางปฏิบัตินั้น จำแนกเป็น ๖ สาย คือ

๑. ทางไปนรก **ได้แก่โทษะ**

๒. ทางไปปรตและสุรกาย ได้แก่ โถง

๓. ทางไปเค็ชรฉาน ใต้แก้วโมหะ
 ๔. ทางไปนุญชัย ใต้แก้วศีล ๕ และ กุศลกรรมบถ ๑๐
 ๕. ทางไปสวรวรค์ ใต้แก้วมหากุศล ๘
 ๖. ทางไปพรหมโลก ใต้แก้วสมณกรรมฐาน
 ๗. ทางไปนิพพาน ใต้แก้ววิปัสสนากรรมฐาน

อธิบายทางสายที่ ๑

๑. นรก แปลว่า ประเทศที่ปราศจากความสุข มีแต่ความทุกข์ มีอยู่ ๔๕๗ ขุม ขุมใหญ่มี ๗ ขุม นับตั้งแต่สัตตชีวนรก กาฬสฤทเทรณ เป็นต้นไปจนถึงโลกันตนรก ถังนรกใหญ่แต่ละขุมออกไปในทิศทั้ง ๔ แต่ละทิศ มีอุตสुकนรกทิศละ ๔ ขุม รวมเป็น ๑๖๘ ขุม ถังอุตสुकนรกออกไปอีก มียมโลกียนรกอยู่ทิศละ ๑๐ ขุม รวมเป็น ๓๖๐ ขุม ส่วนขุมที่ลึกที่สุดชื่อว่า โลกันตนรก อยู่ก้นสุดโลก รวมทั้งสิ้นเป็น ๔๕๗ ขุม ตั้งเรียงกันอยู่ใต้พื้นแผ่นดิน ซึ่งหนาไว้ ๒๔๐,๐๐๐ โยชน์

เหตุที่นำไปตกนรก โดยส่วนมาก ใต้แก้ว โทสะ ยังมีหลักฐานรับรองไว้ว่า

โทเสน ก็ จงุทชาติตาย โทสทิสํ นิรยํ อุปปชฺชนติ

ขอรับรองว่าเป็นจริงอย่างนั้น เพราะโทสะเป็นเหตุ สัตว์ทั้งหลายจึงไปตกนรก ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกันกับโทสะ เพราะโทสะมีชาติเหนียวกาย

ผู้พิสูจน์แรก-สวรรค์ได้

ผู้ที่จะพิสูจน์นรกสวรรค์ได้นั้น ต้องมีเครื่องมือคือ ปัญญา ปัญญานั้นมีอยู่ ๓ ประการ คือ สุกุมยปัญญา ๑ จินตามยปัญญา ๑ ภาวนามยปัญญา ๑

๑. สุกุมยปัญญา ปัญญาเกิดจากการฟัง การศึกษา เล่าเรียน การท่องจำ การอ่านตำรับตำราโดยทั่ว ๆ ไป ปัญญาชั้นนี้พิสูจน์นรกสวรรค์ไม่ได้

๒. จินตามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการคิด เช่น คิด ทำรถยนต์ รถไฟ เครื่องบิน อาวุธยุทธภัณฑ์ อพอลโล่ จรวด เป็นต้น ปัญญาชั้นนี้พิสูจน์นรกสวรรค์ไม่ได้

ปัญญา ๒ ชั้นนี้ เป็นปัญญาหาชั่วคราว หาเงินหาทอง หาข้าวหาของ เพื่อมาบำบัดทุกข์บำรุงสุขของตัว กรอบครัว

ประเทศชาติ เป็นเหมือนคาบ ๒ คม ถ้าใช้ลูกก็ให้ลูก ถ้าใช้
 ผิดก็ให้โทษมากเช่น ระเบิดปรมาณูเพียงลูกเดียว สามารถจะ
 ทำให้คนตายเป็นจำนวน ๖-๗ หมื่น เรียกว่า มีลูกเอานันต์
 มีโทษมหันต์

๓. กาวนามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการเจริญวิปัสสนา
 กรรมฐาน มีอยู่ ๑๖ ขั้น ขั้นที่ ๑๔ คือ มรรคญาณ ต้องปฏิบัติ
 ถึงขั้นนี้ จึงจะสามารถพิสูจน์เห็นรสสวรรค์ได้ เพราะกิเลสคือตัว
 มิจฉาทิฎฐิ ๔ ตัว ซึ่งเรียกว่า ญัตติสามัคคีจิต ๔ ขาดไป
 อย่างไม่มีวันจะกลับฟื้นคืนมาได้อีก คือเป็น สมุจเฉตปกาม
 ละได้โดยเด็ดขาด กับวิจิตรฉา ตัวที่ทำให้สงสัยลังเลใจว่า นรก
 มีจริงไหม สวรรค์มีจริงไหม ก็ได้ขาดไปพร้อมกัน เมื่อกิเลส
 ทั้ง ๔ ตัวนี้ขาดไปจากขั้นธัมมเอกาแล้ว จึงจะพิสูจน์ได้ และจึง
 จะหายสงสัย โดยมีหลักฐานปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๕
 หน้าที่ ๒๑ พระพุทธองค์ได้ทรงทรงแสดงปัญหาถามเองและตอบเองว่า

โก อิม ปจฺวี วิเจสฺสติ ยมโลกนฺจ อิม สเทวํ
 กังนเปตนัน

ใจความว่า “ใครจะพิสูจน์แผ่นดินก็อรรถาภนี้ได้ ใครจะพิสูจน์ยมโลก คืออบายภูมิทั้ง ๔ ได้ และใครจะพิสูจน์มณฑลโลกนี้ พร้อมทั้งเทวโลกได้ ดังนี้ พระพุทธองค์ได้ทรงตอบเองว่า

เสโช ปจฺวั วิเจสฺสคิ ยมโลกญฺจ อิมํ สเทวกํ ดังนี้ เป็นต้น ใจความว่า

พระเสขบุคลล ๘ จำพวก นับตั้งแต่พระอริยบุคลลผู้ตั้งอยู่ในโศกบัณฑิตรรคเป็นต้น จึงจะพิสูจน์อบายภูมิ ๔ มีนรกเป็นต้นได้ ดังนี้

พระอรรถกถาจารย์มรพุทธาธิบายได้แก่ไว้ว่า

โศคาปตฺติมคฺคญฺจ อาทิ กตฺวา ยาว อรหตฺตมคฺคญฺจ สดฺตวิโร เสโช พระเสขบุคลล ๘ จำพวก นับตั้งแต่พระอริยบุคลลผู้ตั้งอยู่ในโศกบัณฑิตรรคเป็นต้นไป จนกระทั่งถึงพระอริยบุคลลผู้ตั้งอยู่ในอรหัตตมรรคเป็นที่สุก จึงจะสามารถพิสูจน์อบายภูมิ มนุสสภูมิ และเทวภูมิได้

คำว่า โศคาปตฺติมรรค ก็ได้แก่ มรรคญาณ คือญาณที่ ๑๔ นั้นเอง เมื่อนักปฏิบัติธรรมได้เจริญวิปัสสนากรรมฐาน

๖

ผ่านญาณที่ ๑ มาโดยลำดับๆ จนกระทั่งถึงญาณที่ ๑๔ นี้ จึง
จะมีความสามารถก็มีปัญญาพิสูจน์รศรสวรรค์มรรคผลนิพพาน
ได้ โดยจะไม่มี ความสงสัยเลยแม้แต่น้อย

๑ **๒. เปรต** ได้แก่ผู้ที่ตายไปแล้ว ไปเกิดในอบายภูมิ
ที่ ๒ คือ ภูมิของเปรต เปรตนั้นเมื่อ ๑๒ จำพวกมีลักษณะที่ตาเปรต
ปรกตูปชีวิติเปรต เป็นกัน บางจำพวกปากเท่ารูเข็มก็มี บาง
จำพวกมือเท่าใบตาลก็มี บางจำพวกถูกไฟเผาอยู่เป็นนิจก็มี บาง
จำพวกมีไฟพุ่งออกจากปากก็มี บางจำพวกอาศัยทานที่บุคคลอื่น
อุทิศให้ก็มี เปรตนั้นชาวบ้านทั้งหลายชอบนิมนต์เรียกกันว่า
“ผีหลอก”

อสุรกาย มีร่างกายใหญ่โตกว่าเปรต แต่เป็นพันธุ์เดียวกัน
เช่น หมาไทยกับหมาฝรั่งต่างก็เป็นหมาเหมือนกันแต่ตัวโต
กว่ากันเท่านั้น ชอบอยู่ในที่เยือกเย็น เช่น ภูเขา บ้ำไม้ ดงดิบ
ดงดิบ ทะเลสาบ เป็นต้น

เหตุที่นำไปเกิดเป็นเปรต-อสุรกาย โดยมากได้แก่
โลภะหรือตัณหา ทั้งมีหลักฐานจากอภฺฐกถาอภฺฐตาสินีรับรอง
ไว้ว่า

เยกยูเบน ก็ สติตา ตณฺหาเย เปตฺติวิสัย อุปฺปชฺชนติ.

จริงอยู่ โดยส่วนมาก สัตว์ทั้งหลายตายไปเกิดเป็นเปรต
และอสุรกายก็เพราะโลกตัดเหา ๖

ตัวอย่างในอดีต เว้น เปรตญาติของพระเจ้าพิมพิสาร
โลกิณของที่จะนำไปถวายพระ กายแล้วได้ไปเกิดเป็นเปรต
พานันทุรกรรมมาน้อยทั้งนาน ฟังจะได้รับส่วนบุญจากพระเจ้า
พิมพิสารในศาสนาของพระพุทธเจ้าของเราเอง

ตัวอย่างในปัจจุบัน มีตระกูลหนึ่งอยู่ในภาคอีสานมีบุตร
๑๐ คน เกือบบุตรเหล่านี้จะมีชีวิตอยู่ทุกคน พ่อกับลูกเขย
กำลังพากันสร้างบ้านอยู่ ๒ หลัง หลังที่ ๑ เสร็จไปแล้ว หลังที่
๒ มุงหลังคาแล้ว กำลังเริ่มปลูกกระดานบังเอิญทานผลสะคร้อใน
ตอนเที่ยง ทำให้ห้องร่วง ถ้ายไม่หยุดภายใน ๓ วันก็ตาย พอ
ตายแล้วปรากฏว่ามาหลอกลูกหลานต่าง ๆ นานา เช่น หังของลง
มาจากช้อนบ้าน มีเสียงดังตึงตึงๆ เหมือนกับคันทั้งของลงมาจริงๆ
แต่ดูแล้วของไม่มี ลูกเขยเป็นคนค้าขาย ไปซื้อหนังวัวมาตากไว้
ฉางข้าวเวลากลางคืนเดือนหงายๆ เสียงพับหนังดังเหมือนกันกับ
เสียงคนพับ หมายเหตทั้งนี้ เห็นอย่างโหลยหลอน ทำให้ชนลูกชู้ไป

ทั้งตัว ชอนกเป็นตัวอย่างชี้ให้เห็นได้อย่างชัดเจนแจ่มแจ้งแล้วว่า
ตายด้วยความห้วงบ้าน ห่วงลูก ห่วงหลานจึงนำพาให้มาเกิดเป็น
เปรตหรืออสุรกาย

ตัวอย่างที่ 2 ในปัจจุบัน ท่านผู้หญิงเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐
อยู่ในกรุงเทพมหานครเอง มีใจเลื่อมใสอยากจะเข้าปฏิบัติวิ-
ปัสสนา แต่บังเอิญมาล้มเจ็บลงเสียก่อนก่อนจะตายใจก็ห่วงบ้าน
ห่วงลูก ห่วงหลาน และห่วงทรัพย์สินสมบัติ เพราะยังไม่ได้จัดการ
ทำพินัยกรรมแบ่งให้ลูกให้หลาน ครั้นตายแล้วได้มาหลอกลูกๆ
หลานๆ นานาประการเช่น แสดงให้เห็นเป็นรูปร่างจริงๆ บ้าง
แหวกม่านออกมาบ้าง เอามือมาลูบศีรษะบ้าง เดินวนอยู่รอบ
มุ้งตลอดคืนบ้าง ตัวอย่างนี้ก็พอชี้ให้เห็นอีกข้อหนึ่งว่า เพราะ
โลภะคือความห่วงสมบัติเป็นต้นเหตุ เวลาตายจึงได้มาเกิดเป็น
เปรตมาหลอกลูกหลาน

๓. สัตว์เดียรฉาน มีมากเช่น ช้าง ม้า วัว ควาย หมู หมา
เป็ด ไก่ นก หนู กุ้ง หอย ปู ปลา เป็นต้น โดยส่วนมาก โมหะ
คือความหลงเป็นผู้นำไปเกิด ถึงแม้มีหลักฐานปรากฏอยู่ในอัฐสุ-
ตาสินีอัฐสุกถา รับรองไว้ว่า

โมเทน ที นิจุม สมนุหุที ศิริจฺฉานโชนี คุปฺปฺชุนตี

จริงอยู่ สัตว์ทั้งหลายทราบดีว่าเป็นสัตว์ผู้ถูกรณข่ม
ความลุ่มหลงอยู่เป็นนิจ ก็เพราะโมกข์เป็นกัณท์นำไปดังนี้

ตัวอย่างในอภิล เช่น นายโกตุลิกะ เดินทางมาแก่
ไกล มีความลำบากและเหน็ดเหนื่อยเมื่อเข้าเป็นกำลังพร้อมทั้ง
หิวอาหารในการเดินทางไกลกับการท้าว ครั้นมาถึงหมู่บ้านแห่ง
หนึ่งในวันนั้น มีการทำขวัญแม่โคนมของนายโกบาล ในเรือน
ของนายโกบาล พระปิงเจกพุทธเจ้าองค์หนึ่งมาฉนั้นเป็นนิกย ใน
วันนั้น เพื่อนายโกบาลนิมนต์พระปิงเจกพุทธเจ้าฉนั้นเสร็จแล้ว
จึงให้ทำการมงคล ข้าวปายาเสชาจกแจงไว้เบื่อนั้นมาก เพื่อนาย
โกบาลเห็นสองสามภรรยาเนมา จึงทำความสงเคราะห์ โดย
สั่งให้ ข้าวปายาสกับนายไสเบื่อนั้นมาก

ภรรยาจึงกล่าวกะสามีว่า เมื่อพมชวักอยู่ นองกชอวามี
ชีวิตอยู่ พมทอ้งพรอ้งมานานแล้ว ขอพมรับทานตามความ
ต้องการเถิก นางจึงวางข้าวปายาสไว้เบื่อนหน้าของสามีพร้อม
กับสัปปี ส่วนนางกับบริโกทสัปปีเหลวแก่น้อยหนึ่งเท่านั้น ส่วน
นายโกตุลิกะบริโกทมากไป เพราะหิวมาทั้ง ๗-๘ วัน นาย

โคบาล ครั้นให้ข้าวปายาสแก่ ๒ ผัวเมียแล้ว ตนเองจึงจะเริ่ม
 บริโภค นายโกตุหฺลิกะนั่งแลดูเขาอยู่ เห็นก่อนข้าวปายาสที่นาย
 โคบาลปั้นให้แก่สุนัขซึ่งนอนอยู่ไต่ทั้ง จึงคิดว่า นางสุนัขตัวนี้มี
 บุญจึงได้โภชนะเห็นปานนี้เนื่องด้วย ตกกลางคืน นายโกตุหฺลิกะ
 นั้น ไม่สามารถจะยังข้าวปายาสให้อยู่ได้ จึงทำกาละคือตาย
 แล้วได้ไปบังเกิดในท้องแห่งนางสุนัขตัวนั้น เมื่อภรรยาเขาเผา
 ศพสามีแล้ว ก็ได้ทำการรับจ้างอยู่ในบ้านนั่นเอง ได้ข้าวสารมา
 ทานหนึ่งหุงไล่บาตรถวายพระปัจเจกพุทธเจ้าแล้วอุทิศส่วนบุญ
 ให้สามีว่า “ภนฺเต ทาสฺส วา ปาปฺณาติ” ท่านเจ้าข้า ขออุทิศผล
 บุญอันนี้ จนถึงแก่ทาสของท่านเถิด ดังนี้ นางคิดว่า พระผู้เป็น
 เจ้ามานั้นเป็นประจำ ไทยธรรมของเรจะมีหรือไม่มีก็ช่างเถิด
 เราให้ท่านอยู่ ทำความขวนขวายอยู่ ยังใจให้เต็มใสอยู่ทุกๆ
 วันจักได้บุญมาก จึงได้ทำการรับจ้างอยู่ในบ้านนั่นเอง

เรื่อง สุนัขใจบุญ สร้างมหาอุศล ตายได้ไปเกิดในสวรรค์

ภายใน ๖-๗ เดือน นางสุนัขวัวนั้นก็คลอดลูกออกมา
ตัวหนึ่ง นายโคมบาลได้ให้นามเมฆอมแม่โกลนตัวหนึ่งแก่ลูกสุนัขวัว
นั้น ไม่นานเท่าไรนัก ลูกสุนัขวัวนั้นก็เติบโตใหญ่ เมื่อพระบิณฑุก
พุทธเจ้ามาฉันท่านก็ให้ก้อนข้าวแก่ลูกสุนัขวัวในทุกวัน ๆ วัน
เพราะได้อาศัยก้อนข้าวของท่าน ลูกสุนัขวัวนั้น จึงได้มีความ
รักใคร่ในท่านมาก เมื่อนายโคมบาลไปสู่ที่บำรุงของพระบิณฑุก
พุทธเจ้าวันละ ๒ เวลา ก็ให้พาสุนัขวัวนั้นไปด้วยทุกครั้ง เวลา
เดินทางผ่านป่าก็เอาไม้ที่ทิ่มไม้และพินิจในที่ซึ่งมีเนื้อร้ายใน
ระหว่างทางส่งเสียงว่า “สฺส สฺส สฺส” ๓ ครั้ง เพื่อยังเนื้อร้ายให้หนี
ไป วันหนึ่ง นายโคมบาลได้กล่าวกะพระบิณฑุกพุทธเจ้าว่า
“พระคุณเจ้าผู้เจริญ ถ้าเมื่อใดผมไม่มีเวลาวาง เมื่อนั้นผมจะ
ส่งสุนัขวัวนี้มา วันไหนไม่มีเวลาวาง เขาก็ส่งสุนัขวัวนี้ไปว่า
“พ่อจงไปจงนำพระผู้เป็นเจ้ามา” ด้วยคำเพียงเท่านั้น สุนัขนั้นก็
วิ่งไปถึงที่ซึ่งนายตีพุ่มไม้และพินิจ ก็เห่าขึ้น ๓ ครั้ง แล้วก็ไป

จนถึงที่อยู่ของพระบิณฑกพุทธเจ้า เข้าไปยังบรรณศาลาหนึ่งอยู่
แล้ว ถึงประตูบรรณศาลา จึงเข้าขึ้น ๓ ครั้ง เพื่อให้ท่านรู้ว่า
ตนมาแล้ว จึงไถ่ถอนหนอบอยู่ ณ ส่วนข้างหนึ่ง เมื่อพระบิณฑก
พุทธเจ้าได้ออกเดินทางไป สุนัขก็เดินเท้าไปข้างหน้าๆ เมื่อจะ
ทอดลองสุนัข ท่านจึงทำที่เป็นหล่งทาง เดินไปทางอื่นเสีย สุนัข
จึงรีบไปยืนเฝ้าขวางหน้าของท่านไว้ แล้วนำท่านกลับมาทาง
เดิมอีก

ต่อมาวันหนึ่ง ท่านเดินไปสู่ทางอื่น ถึงแม่น้ำสุนัขจะ
ไปยืนขวางอยู่ข้างหน้าก็ไม่กลับ เอาเท้ากระทุ้งสุนัขแล้วก็เดินไป
สุนัขรู้ว่าท่านจะไม่กลับ จึงรีบไปคาบชายผ้าหนึ่งจุ่มมา นำท่าน
มาสู่ทางที่ตนประสงค์อีก สุนัขนั้นได้ยั้งความรักอันมีกำลังให้เกิด
ขึ้นแล้วในพระบิณฑกพุทธเจ้านั้น ด้วยประการอย่างนี้

ต่อมา จีวรของท่านเก่าแล้ว นายโคบาลจึงได้ถวายผ้า
สำหรับทำจีวรแก่ท่าน ท่านจึงให้อาตมาโยมไปสู่สถานที่สบายแล้ว
จักทำจีวร สุนัขได้ยินฟังคำของคนทั้ง ๒ นั้นอยู่เหมือนกัน ท่าน
ได้เหาะขึ้นสู่เวหาส บ่ายหน้าต่อเขากันธมาทน์ สุนัขเล็ดท่านผู้
กำลังเหาะไปทางอากาศ ยืนเฝ้ายืนนอนอยู่ เมื่อท่านลับสายตา
ไป หทัยก็แตกทำลายลงคือตายอยู่ ณ ที่นั้นนั่นเอง

สุนัขสร้างมหาสมุทรได้ไปเกิดเป็นโสมกเหบทุตร ใน สวรรค์ชั้นดาวดึงส์

ชื่อว่าสัตว์สิริจรรย์นางเหล่านั้น เป็นสัตว์ที่มีชาติ ชื่อบุตร
ไม่คลกโคง ส่วนมนุษย์นั้น ใจคิดไปอย่าง ปากพูดไปอย่าง ไม่
ตรงกัน เพราะเหตุนี้แหละ เพราะฉะนั้น ผู้เป็นบุตรของนาย
กวางญว้างจึงได้กล่าวไว้ ซึ่งปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๓
หน้าที่ ๔ ว่า

“กถณฺณเกตฺติ ภนฺเต ยถิทํ มนุสฺสํ อุตฺตมานกถณฺณเกตฺติ
ภนฺเต ยถิทํ ปสวํ”

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เหมือนจริง ข้าแต่ผู้เกิดมนุษย์
เจริญ ๆ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เหมือนจริง ข้าแต่ผู้เกิด
ของเลี้ยงน่าน คิงน

สุนัขนั้น ตายแล้วได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ได้เสีย
สมบัติใหญ่ ก็เพราะเป็นสัตว์ที่มีความเห็นอันตรงและไม่คลกโคง
ด้วยประการฉะนี้

ท่านสาธุชนผู้ใญ่บุญทั้งหลาย ถ้าเราไปตกเรือกติได้ไปเกิด
เป็นเปรตและอสุรกายก็ไปเกิดเป็นสัตว์สิริจรรย์นั้นก็ เราไม่มี
โอกาสที่จะสร้างความดีเช่นกับมนุษย์ จะไปรักษาศีลจะไปถวาย

ทาน จะไปไหว้พระสวณนที จะไปเจริญสมถกรรมฐานและ
 วิปัสสนากรรมฐานก็ไม่ได้เพราะกรรมหนัก กรรมมีกำลังแรง
 ปิดบังไว้ จึงเป็นเหตุให้สรรพสัตว์พากันวนเวียนอยู่ในห้วงแห่ง
 กิเลสและกองทุกข์อย่างน่าสะพึงกลัวมาก เพราะฉะนั้น ขอมวล
 พุทธบริษัทจงพากันทำบุญให้มาก ๆ เกิดในเมื่อเรามีโอกาส จะ
 ได้ไม่พลาดท่าเสียทีไปเกิดในทุกข์ เราจะได้เป็นผู้มีโชคก็ไป
 บังเกิดในสุคติโลกสวรรค์ อันปราศจากทุกข์ภัยต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่
 ชีวิตตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไปเถิด เพราะยังไม่สาย ยังมีโอกาส
 ปิดประตูอบายไถ้อยู่ จะไปได้เกิดเสียใจในภายหลัง และจะไม่
 ได้ถึงบางอ้อ เพราะไม่กับเราที่จะพากันกลับบ้านเก่าอยู่ และ
 ขณะนั้นบางคนก็เป็นเหตุกันไม่เกิดฝังอยู่แล้ว รอคอยลงคือความ
 ตายอยู่ทุกคืนทุกวันเท่านั้น รีบถ่อรีบพาเด็ก ตะวันจะสาย
 ตลาจะวาย สายบัวจะเหี่ยว สมเด็จพระพุทธเจ้าทรงแนะนำพร้าสอน
 ไว้แล้วซึ่งปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๕ หน้าที่ ๓๘๙ ว่า

อญฺจทล นิสิตถล โภก อตฺถโถ สุปฺเตน ว
 อตุรณํ หิ กา นิทฺทา สลฺลวฺจฺจณรูปํ ปติ
 อญฺจทล นิสิตถล ทพฺพํ ลิกฺขถล สนฺตฺติยา.

เชิญท่านทั้งหลายลูกชนเกิด เชิญท่านทั้งหลายน้อง
เกิด ท่านจะมัวนอนเฝ้าเอาประโยชน์อะไร ในเมื่อ
ชาวโลกทั้งหลาย กำลังถูกลุกลกร คือความยากจน
ชั่วร้ายเสียบแทงปั่นป่วนอยู่จะน เชิญท่านทั้งหลายลูก
ชนเกิด เชิญท่านทั้งหลายน้องเกิด ท่านจะมัวนอน
หลับทับสิทธิ์อยู่ทำไมเล่า ท่านทั้งหลายจงรีบลงมือ
ศึกษาปฏิบัติเพื่อสันติสุขเสียเดี๋ยวนี้เถิด ดังนี้

๔. คำว่า “มนุษย์” ตามความหมายทางภาษาบาลีมีได้
หลายนัย เช่น ผู้มีใจสูง, ผู้รู้สิ่งที่ประโชชน์และสิ่งที่ไม่เป็น
ประโยชน์, ผู้เป็นแหล่งอาศัยของผู้, ผู้ที่จะได้เกิดมาเป็นมนุษย์
ก็เพราะได้อาศัยกรรมของมนุษย์ ให้แก่ศีล ๕ และกุศลกรรมบถ
๑๐ ศีล ๕ และกุศลกรรมบถนั้นแหละเป็นคุณธรรมที่จะเสกสรร
ปั้นปรุงให้เป็นคน ถ้าใครขาดกรรมทั้ง ๒ หมวดนี้ ก็จัดว่าเป็น
คนไม่เต็มคน เหตุฉะนั้นท่านจึงแบ่งมนุษย์ออกเป็น ๕ จำพวก
คือ

๑. มนุสฺสเนรยโก มนุษย์สัตว์นรก
๒. มนุสฺสเปโต มนุษย์เปรต
๓. มนุสฺสตริจฺฉานโน มนุษย์สัตว์ทิริจฺฉาน

๔. มนุสฺสกุโฏ มนุษย์แท้ ๆ

๕. มนุสฺสเทโว มนุษย์เทวดา

๑. มนุสฺสเนรียโก มนุษย์สัตว์นรก ได้แก่มนุษย์ผู้
 ทุร้ายหยาบคาย เทียบ^{๒๕}กับสัตว์วิกลจริต เทียบ^{๒๖}กับพวกปล้นเอา
 ทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นของตนด้วยอาการทารุณดุร้าย เช่น
 ฆ่าเจ้าทรัพย์ตายบ้าง ทุบตีจนบาดเจ็บสาหัสบ้าง ช่มชู้แล้วฆ่า
 บ้าง เบียดเบียนผู้อื่น ลักขโมย ทรมาณผู้อื่น สักวน^{๒๗} โดยอาการ
 ทารุณดุร้ายหยาบคายนานาประการ รวมความว่าเป็นคนไร้
 ศีลธรรม ไม่มีมนุษยธรรมก็ถือ ๕ ประจำทั่วเลย เป็นมิจา
 ทิภูติ ทำแจ้งให้ชานแหมว่า มนุสฺสเนรียโก แปลว่า มนุษย์
 สัตว์นรก คือเป็นมนุษย์แท้^{๒๘} ส่วนความประพฤติทางกาย วาจา
 ใจ นั้นเลวทรามกว่า^{๒๙} ทุร้ายหยาบคายเหมือนกับสัตว์นรกจะนั้น

๒. มนุสฺสเปโต มนุษย์เปรต ได้แก่มนุษย์ผู้มากไป
 ด้วยความโลภ มากไปด้วยกิเลส ชอบลักเล็กขโมยน้อย โลก
 เอาของผู้อื่นมาเป็นของตนแย่งชิงวิ่งราว เป็นต้น แม้พวกที่เที่ยว
 ขอดทานมีบาปแผดเกราะรังแกสังเคราะห์เข้าในประเภทนี้ด้วย

๓. มนุสฺสติรอุทาโน มนุษย์สัตว์ทิรัจฉาน ได้แก่
 มนุษย์ที่ขวางศีล ขวางธรรม มีโมหะคือความหลงมากไม่รู้จักบาป

ไม่รู้จักบุญ ไม่รู้จักคุณ ไม่รู้จักโทษ ไม่รู้จักประโยชน์
 และมีใช้ประโยชน์ ไม่รู้จักคุณของผู้มีคุณ เช่น บิณฑบาต
 ครูบาอาจารย์ เป็นต้น เป็นมนุษย์ผู้ไร้ศีลธรรม ต้มเหล้า
 เมาสຸรา สูบฝิ่นกินกัญชา ทำอะไรทางกาย วาจา ใจ ก็
 ขวาง ๆ ผิดทำนองคลองธรรม ท่านจึงได้ขนานนามว่า
มนุสฺสทิวจฺฉาโน แปลว่า มนุษย์ตัวกิริจฺฉาน ตีรจฺฉานท่าน
 แปลว่า ผู้ไปขวาง คือเดินทอศกัว ไม่ได้เดินตั้งตัวเหมือนคน
 กิริจฺฉานกั้นนั้น ทำอะไรก็ขวางธรรม ขวางวินัย คือผิด
 ศีลธรรมอยู่เสมอ ๆ

๔. *มนุสฺสสุโต* มนุษย์แท้ ๆ คือเป็นคนเต็มคนได้
 แก่บุคคลผู้เกิดมาเป็นคนแล้ว ได้รับความศีล ๕ มั่นเป็นนิตย์
 มิได้ขาดมิได้ประมาทต่อศีล เพราะถือว่าเป็นมนุษยธรรม คือ
 เป็นธรรมประจำมนุษย์ ธรรมที่ทำให้คนให้เป็นคนแท้ได้บำเพ็ญ
 กุศลจริยาอย่างอื่นอีก เช่น ไม่ได้ให้ทาน ไม่ได้ฟังธรรมเป็น
 ต้น มนุษย์อย่างนี้ท่านขนานนามว่า *มนุสฺสสุโต* แปลว่า มนุษย์
 แท้ ๆ คือเป็นคนเต็มคน เพราะมีคุณธรรมของคนคือศีล ศีล
 ท่านแปลว่า เสียร คือหัว ถ้าคนขาดศีล ก็คือคนหัวขาดนั่นเอง
 เพราะขาดจากคุณธรรมของความเป็นคน

๑. มนุสฺสเทโว มนุสฺยเทวกา ไก่แก่นมนุษย์ผู้มีศีล ๕
 มั่นเป็นนิตย์ แล้วยัง ไก่พยายามบำเพ็ญกุศลเพิ่มพูนบารมีอยู่
 เรื่อย ๆ เช่น ให้ทาน ฟังธรรม เรียนธรรม ปฏิบัติธรรม
 ให้อำนาจ สวคคณต์ มิหิริ คือความละอายบาป มีโอตตปปะ
 คือความสะดุ้งกลัวต่อผลแห่งบาปอยู่เสมอเรียกว่า เป็นผู้มีใจสูง
 จุกเทวดา เพราะประกอบด้วยเทวธรรม ๗ ประการ คือ-

๑. บำรุงเลี้ยงมารดาบิดา
๒. ประพฤติอ่อนน้อมถ่อมตนต่อบุคคลผู้เจริญในตระกูล
๓. พุทจาไฟเราะเสนาะหู อ่อนหวาน นุ่มนวล
๔. ละความส่อเสียด
๕. ละความตระหนี่เหนียวแน่น
๖. รักษาคำสัตย์
๗. ไม่โกรธ

มนุษย์ผู้มีคุณสมบัติเช่นนี้ ทำนชนานาเมว่า มนุสฺสเทโว
 แปลว่า มนุสฺยเทวกา

เท่าที่แสดงมานี้ ก็พอให้เห็นได้เด่นชัดแล้วว่าศีลธรรม
 เท่านั้นเป็นเครื่องวัดบุคคล เป็นเครื่องแบ่งแยกบุคคลให้มีประ-

๑. สวรรค์ชั้นจาตุมหาราช
๒. สวรรค์ชั้นดาวดึงส์
๓. สวรรค์ชั้นยามา
๔. สวรรค์ชั้นดุสิต
๕. สวรรค์ชั้นนิมมานรดี
๖. สวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตตี

สวรรค์ทั้ง ๖ ชั้น ตั้งอยู่ตักกันไปตามลำดับ ที่แสดง
มานปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ หน้าที่ ๕๓๑

ระยะทางไปสวรรค์

ระยะทางไปสวรรค์นี้ ท่านกล่าวไว้ในกัมมวิโรจกทีปสาร
ว่า

อสุรปุโรโต ที่ ยาว มนุสฺสภูมิโต จตุราสตีโยชน
สทฺสสถานิ โหนติ ตั้งแต่เมืองอสุร ถึงเมืองมนุษย์ ๘๔๐๐๐
โยชน์

มนุสฺสภูมิโต ยาว จาตุมหาราชิกา เทวอดฺดาหีส
โยชนสทฺสสถานิ. ตั้งแต่มนุษย์ ถึงชั้นจาตุม ๘๒๐๐๐ โยชน์

คทา จาตุหมหาราชิกโต ยาว ดาวศีสา. ตั้งแท่น
จากุมฯ ถึงชั้นดาวดึงส์ ๔๒๐๐๐ โยชน์เท่ากัน

อิตี อสุรปุโรโต ยาว ดาวศีสปรา โยชนานํ เอกกุกุ
ณหตุํ อญฺจุสทศตญฺจ.

โคชเททุน^๕ ตั้งแท่นอสุร^๕ ถึงเมืองดาวดึงส์ จึงเป็น
ระยะทาง ๑๖๘๐๐๐ โยชน์

ปจฺจิวคฺลโต ยาว ดาวศีสา ปน จตุราสํติ โยชนสทศ-
สานิ.

ถ้าจะลัดแท่นขึ้นขึ้นไป ถึงชั้นดาวดึงส์เป็นระยะทางทั้ง
๘๔๐๐๐ โยชน์

ดาวศีสโต ยาว ยามา โยชนานํ จตุกกุ กุณหตุํ
จตุสทศสํ จตุสทตญฺจ.

ตั้งแท่นดาวดึงส์^๕ ถึงชั้นยามาเป็นระยะทางทั้ง ๔๓๔๐๐๐
โยชน์

คทา ยามโต ยาว ศุศีสา สทตตญฺจ จตุราสํติสทศสํ
อญฺจุสทตญฺจ.

ตั้งแต่ชั้นยามา ถึงชั้นคฤศิก เป็นระยะทางตั้ง ๗๔๔๘๐๐๐ โยชน์

คฤศิตโต ยาว นิมมานรติโต เอกาทสกลุขานี ดินหุต
ปญจสทสสุ ทวิสทญ.

ตั้งแต่ชั้นคฤศิก ถึงชั้นนิมมานรติ เป็นระยะทางไกลตั้ง
๑๑๓๕๒๐๐ โยชน์

นิมมานรติโต ยาว วสวัตติโต จุททสกลุขานี อฏฺฐ-
นหุตานี ปญจสทสสุ ฉสทญ.

ตั้งแต่ชั้นนิมมานรติ ถึงชั้นปรนิมมิตวสวัตติเป็นระยะทาง
ตั้ง ๑๔๘๕๖๐๐ โยชน์

วสวัตติโต ยาว ปฐมภูมณภูมิโต อฏฺฐารสกลุขานี
ดินหุต ฉสทญ.

ตั้งแต่ชั้นปรนิมมิตวสวัตติ ถึงชั้นปฐมภูมณ ก็ถึงชั้น
พรหมปารีสัชชา เป็นระยะทาง ๑๘๓๖๐๐๐ โยชน์

๒ มหากุศล ๘ นำสรรพสัตว์ไปเกิดในสวรรค์ ๖ ชั้นใดชั้นหนึ่ง
มหา แปลว่า มาก กุศล แปลว่า บุญ ต่อกันเข้าเป็นมหากุศล
แปลว่า บุญหลายอย่าง เช่น ให้ทานฟังธรรม เรียนธรรม

เจริญกรรมฐาน ทอกกฐิน ทอผ้าป่า สร้างโบสถ์ สร้างวิหาร
สร้างศาลาการเปรียญ สร้างพระพุทธรูป สร้างโถงหมู่บูชา สร้าง
โรงเรียน สร้างโรงพยาบาล สร้างกุฏิ ขุดบ่อน้ำ ตักบาตร บิณฑบาต
ถวายดอกไม้ธูปเทียนของหอม เครื่องอาหาร และบูชาด้วยปัจจัย
๔ คือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ ยาแก้โรค เป็นต้น จนไม่
สามารถจะนับได้ เรียกมหากุศลทั้งนี้

มหากุศลมี ๘ ประการ คือ

๑. โสมนสุสสหคัม ภาณสมุပ္ปัตตัม อสงฺขาริกัม.
เวลาทำบุญมีความตั้งใจ ปราศณานิพพาน ทำบุญเอง

๒. โสมนสุสสหคัม ภาณสมุပ္ปัตตัม สสงฺขาริกัม.
เวลาทำบุญมีความตั้งใจ ปราศณานิพพาน มีผู้ชักชวนจึงทำบุญ

๓. อุกฺเขกฺขาสหคัม ภาณสมุပ္ปัตตัม อสงฺขาริกัม.
เวลาทำบุญมีใจเฉย ๆ ปราศณานิพพาน ทำบุญเอง

๔. อุกฺเขกฺขาสหคัม ภาณสมุပ္ปัตตัม สสงฺขาริกัม.
เวลาทำบุญมีใจเฉย ๆ ปราศณานิพพาน มีผู้ชักชวนจึงทำบุญ

๕. โสมนสุสสหคัม ภาณวิปฺปัตตัม อสงฺขาริกัม.
เวลาทำบุญ มีความตั้งใจ ไม่ได้ปราศณานิพพาน ทำบุญเอง

ออกเจริญสมถกรรมฐาน จะได้มาน หากออกเจริญวิปัสสนากรรมฐาน จะได้มรรคผลนิพพานในชาตินั้น

๔. เวลาทำบุญ มีใจเฉย ๆ ปรารถนานิพพาน มีผู้ชักชวนจึงทำบุญ ผู้ที่ทำบุญเช่นนั้นได้ผลเป็นที่ ๔ สามารถนำไปเกิดเป็นมนุษย์ก็ได้ ไปเกิดเป็นเทวดาก็ได้ ถ้าไปเกิดเป็นมนุษย์จะร่ำรวย มั่งคั่งสมบูรณ์ และมีสติปัญญาดี เป็นที่ ๔ ถ้าออกเจริญสมถกรรมฐาน จะได้มาน ถ้าออกเจริญวิปัสสนากรรมฐาน จะได้มรรคผลนิพพานในชาตินั้น

มหาคุศลทั้ง ๔ ดวงนี้ อยู่ในเกณฑ์ดีมากตามลำดับ ๆ กัน ถ้าจะทำบุญขอให้ได้อย่างนี้ดีมาก

๕. ในเวลาทำบุญ มีความตั้งใจ ไม่ปรารถนา มรรคผลนิพพาน คิดทำบุญเอง ไม่มีใครมาชักชวนให้ทำบุญ ผู้ที่ทำบุญเช่นนั้น ชาติปัญญา ได้ผลเป็นที่ ๕ สามารถจะนำไปเกิดเป็นมนุษย์ก็ได้ ไปเกิดเป็นเทวดาก็ได้ ถ้าไปเกิดเป็นมนุษย์จะร่ำรวย มั่งคั่งศรีสุข แต่ชาติปัญญาคือไม่มีปัญญาที่จะได้มาน ได้มรรคผลนิพพาน หมายความว่า ถ้าออกเจริญสมถกรรมฐานก็จะไม่ได้มาน ถ้าออกเจริญวิปัสสนากรรมฐาน ก็จะไม่ได้อ

บรรลุมรรคผลนิพพานในชาตินั้น แต่จะเป็นปัจจัยให้ไฉน
ให้ไฉนบรรลุมรรคผลนิพพานในชาติต่อไปได้

๖. เวลาทำบุญ มีความตั้งใจ ไม่ปรารถนามรรคผลนิพพาน มีผู้ชักชวนจึงทำบุญ ผู้ที่ทำบุญเช่นนั้นชาตปัญญา ได้ผลเป็นที่ ๖ สามารถจะไปเกิดเป็นมนุษย์ก็ได้ ถ้าไปเกิดเป็นมนุษย์ก็จะร่ำรวย มั่งคั่งสมบูรณ์ มั่งมีศรีสุข แต่ชาตปัญญา คือไม่มีปัญญาที่จะไฉน ได้มรรคผลนิพพานในชาตินั้น แต่จะเป็นปัจจัยให้ไฉนบรรลุมรรคผลนิพพานหรือไฉนในชาติต่อไป

๗. ในเวลาทำบุญ มีใจเฉยๆ ไม่ปรารถนานิพพาน ทำบุญเอง ไม่มีใครมาชักชวนให้ทำบุญ ผู้ที่ทำบุญเช่นนั้นได้เป็นที่ ๗ ชาตปัญญา สามารถจะนำไปเกิดเป็นมนุษย์ก็ได้ ไปเกิดเป็นเทวดาก็ได้ ถ้าเกิดเป็นมนุษย์ก็จะร่ำรวย มั่งมีศรีสุข แต่ไม่มีปัญญาที่จะไฉนบรรลุมรรคผลนิพพานในชาตินั้น แต่จะเป็นปัจจัยให้ไฉนบรรลุมรรคผลนิพพานในชาติต่อไปได้

๘. เวลาทำบุญ มีใจเฉยๆ ไม่ปรารถนานิพพาน มีผู้ชักชวนจึงทำบุญ ผู้ที่ทำบุญเช่นนั้น ได้ผลเป็นที่ ๘ สามารถนำไปเกิดในสวรรค์ เป็นเทวดาก็ได้ เป็นมนุษย์ก็ได้ ถ้าเกิดเป็น

มนุษย์ก็จะยังมีศรีสุขาราวย ไม่อกไม่ยาก ไม่ทุกข์ไม่ยาก แต่
ขาดปัญญาที่จะนำพาให้ไถ่ถนอมมรรคผลนิพพานในชาตินั้น เป็น
ปัจจัยในภพก่อๆ ไปได้

มหากุศล ๔ ข้อข้างท้ายนี้คืออยู่ เวลาทำบุญไม่ปรารถนา
เอาปัญญา จึงทำให้ขาดปัญญาไป เมื่อขาดปัญญาก็ไม่สามารถ
จะบรรลุมาน มรรคผลนิพพานได้ในชาตินั้น แต่จะเป็นปัจจัย
อำนาจผลให้ได้มรรคผลนิพพาน หรือไถ่ถนอมในภพก่อๆ ไป
ได้อยู่

มหากุศลทั้ง ๘ ดวงนั้นแหละ จะนำบุคคลไปเกิดเป็นมนุษย์
หรือเป็นเทวดา เทพทั้งนั้น ทางสายที่ ๕ นี้ จึงได้ชื่อว่า ทาง
ไปสวรรค์ ซึ่งไท่แก่มหากุศล ๘ ทั้งมีอรรถาธิบายที่ได้บรรยาย
มาฉะนี้

ส่วนตัวอย่างในเรื่องนี้ก็ยังมีมาก เช่น มีฐกุนทลีเทพบุตร
ได้ยังใจให้เลื่อมใสในพระพุทธเจ้า ตายแล้วได้ไปบังเกิดในสวรรค์
และทิดบาลบุรุษ ได้ร่วมอนุโมทนาในกุศลของท่านเศรษฐี
ตายแล้วได้ไปบังเกิดในสวรรค์ นั้นก็หมายความว่าสร้างศาลถวาย
พระพุทธเจ้า ตายแล้วก็ได้ไปบังเกิดในสวรรค์เช่นเดียวกัน
ทั้งนี้เพราะมหากุศลที่ตนได้ทำไว้เป็นปัจจัยโดยแท้

๖. ทางไปพรหมโลก ได้แก่สมถกรรมฐาน ๖ สมถกรรมฐานนั้น มีอรรถ ๔๐ แบ่งออกเป็น ๗ หมวด คือ ภังคะ ๑๐ ธนุสสเถ ๑๐ พรหมวิหาร ๔ อาหาเรปฏิกูลสัญญา ๑ จุกุชารักธาน ๑ ซึ่งมีความพิสดารได้เขียนไว้อีกเล่มหนึ่งข้างหาก โดยใช้ชื่อว่า “จิตภาวนา” หรือ “ธรรมภาคปฏิบัติ” และอีกเล่มหนึ่ง ได้เขียนเป็นทำนองปุจฉาวิสัชนา ให้ชื่อว่า “คำถาม—คำตอบ เรื่องวิปัสสนากรรมฐาน” ดังนั้น ในเล่มนี้จะขอยกไว้ไม่นำมาแสดงไว้ในที่นี้แล้ว ท่านผู้ประสงค์จะทราบก็โปรดติดตามหาซื้อได้ในหนังสือดังที่กล่าวมาแล้วนี้ ๖

สรุปความว่า ทั้ง ๗ หมวดรวมเป็น ๔๐ ข้อ เป็น อารมณ์ของสมถกรรมฐาน ผู้ที่เจริญกรรมฐานเหล่านี้ข้อใดข้อหนึ่ง เช่น ภาวนาว่า “เกสา โดมา นชา ทนฺตา ตโจ” เป็นต้นจนได้บรรลุนานะปฐมฌานเป็นต้น เพื่อยุติแล้วจึงจะไปเกิดในพรหมโลกชั้นใดชั้นหนึ่ง ตามสมควรแก่ฌานของตน ๆ ถ้าผู้ใดต้องการไปเกิดพรหมโลกก็จงเจริญสมถกรรมฐานจนได้ฌานก่อน จึงจะไปได้

ทางสายที่ ๑ ถึงสายที่ ๖ นั้นอยู่ก่อนพระพุทธเจ้าเกิดขึ้นในโลกแล้ว ในพุทธศาสนาก็มี นอกพุทธศาสนาก็มี เช่น

อาฬารดาบส อุทกดาบส ผู้เป็นอาจารย์ของพระพุทธเจ้าเป็นต้น ได้เคยเดินทางสายนี้มาแล้ว ผู้ที่เดินทางสายนี้ ถึงแม้ว่าจะปฏิบัติได้ก็จนได้บรรลุนิพพาน ได้บรรลุอุกฤษฏาธรรมแต่ก็เสื่อมได้ เช่น พระเวทที่ตกเป็นท้าวอย่าง และถ้าหมกมุ่นแล้วก็จะกลับ มาสู่อบายภูมิได้ ทั้งท้าวอย่างต่อไปนี้ คือ แม่ไก่ฟุ้งซ่าน

มีเรื่องเล่าไว้ว่า ในกาลแห่งพระพุทธเจ้าพระนามว่า กกุสันธะ แม่ไก่ตัวหนึ่ง อยู่ในที่ใกล้อาสนศาลา แม่ไก่ตัวนั้น ได้ฟังเสียงประกาศธรรมของภิกษุผู้เป็นนักปฏิบัติธรรมรูปหนึ่ง กำลังสารถายเรื่องวิปัสสนากรรมฐานอยู่ถูกเหยี่ยวตัวหนึ่งฆ่าตาย จากชาตินั้นแล้ว ได้เกิดเป็นพระราชธิดาชื่อว่า อุพพรี ได้ ออกบวชในสำนักของปริพาชกาทั้งหลาย วันหนึ่ง นางได้เข้าไป สู่เว็จกุกูฏทอดพระเนตรเห็นหมู่หนอนแล้ว ได้เจริญสมถกรรมฐานโดยเอาหนอนเป็นอารมณ์เรียกว่า ปุพฺพกสัณญา ได้บรรลุนิพพาน ตายจากชาตินั้นได้ไปเกิดในพรหมโลก จุตติจากพรหมโลกได้มาเกิดในตระกูลเศรษฐี ต่อมาไม่นานเท่าไร ก็ตายไป เกิดเป็นนางลูกสุกร ในกรุงราชคฤห์ ในกาลแห่งพระพุทธเจ้าของเรานี้

พระศาสดา ให้ออกพระนทรเห็นนางลูกสุกรนั้น จึงทรง
 แยมัพระโอรส^๕ พระอานนทาเถระให้ทูลถาม พระพุทธองค์จึง
 ได้ตรัสบอกข้อความทั้งหมด อภิษุ^๕ทั้งหลายมีพระอานนท^๕เป็น
 ประมุขได้สลับเรื่องนั้นแล้ว ต่างก็พากันเกิดความสังเวชสลดใจ
 เป็นอันมาก

พระศาสดา ทรงยังความสังเวชสลดใจให้เกิดขึ้นแก่อภิษุ
 เหล่านั้นแล้ว เมื่อจะทรงประกาศโทษแห่งราคะตัณหา ประทับ
 ยืนอยู่ในระหว่างถนนนั้นเอง ให้ทรงภาษิกพระกาลาเหล่านั้นว่า

ยถาปี รุกเณ อนุปุทฺเทว ทพฺเพ

ฉินฺโนปี รุกฺโข ปฺนเรว รุกฺโข

เอวมปิ ตตฺถาณฺสุเย อนฺนเต

นิพฺพตฺตํ ทุคฺคํ ปฺนํ

ดังนี้เป็นที่เห็น แปลเป็นใจความว่า ต้นไม้ เมื่อรากไม่มีอันตราย
 ยั่งยืนคง ถึงจะถูกบุคคลตัดแล้วก็ยังงอกขึ้นได้อีกอยู่ แม้ฉันใด
 ทุกชนกณฺน^{๕๘๖๕} คือเมื่อตัดหนามอันบุคคลยังขจัดไม่ได้แล้ว
 ย่อมเกิดขึ้นได้อยู่อำไปเหมือนกันอย่างนั้น ๆ

กระแสดังนี้ ๓๖ อันไหลไปในอารมณ์เป็นที่พอใจ
 เป็นของกล้าย่อมมีแก่บุคคลใด ความดำรงทั้งหลายอันใหญ่ อาศัย

ภายหลังเมื่อพระเจ้าสุทนต์กัมภีระทรงปราบกบฏได้แล้ว พระนางสุมนาเดวี ไปสู่บ้านเมกกกันตคาม ซึ่งเป็นที่อยู่ของ มารดาบิดา อยู่ในบ้านนี้ ได้เฝ้าเฝ้าวิญญูปุณณกร ในภัตตาคารา-
วิหาร บรรลุพระอรหันต์แล้ว

ในวันปริณิพพาน นางเจ้าพราหมณ์ผู้เสียดกัมแล้ว ให้ เล่าประวัติทั้งหมดระหว่างละเวียก แก่ภิกษุผู้สี่แล้ว สอนหนา กับพระมหากิสตเรระ ผู้กล่าวบทแห่งธรรม ผู้มีปกติอยู่ใน มณฑลาราม ณ บ้านกลางภิกษุผู้สี่ผู้ประสูติกันแล้ว กล่าวว่

ในกาลก่อน ข้าพเจ้าท้าวจากมนุษย์แล้วเกิดเป็นแม่ไก่ ถูก เขียวตักศิระในอัทธภาพนั้นได้ไปเกิดในกรุงราชคฤห์ แล้ว ออกบวชในสำนักของปริพาชกาแห่งหลายเรวิฐสมถกรรมฐาน ได้ บรรลุปฐมฌาน ตามแล้วได้ไปบังเกิดในพรหมโลก จุติกานั้น ได้มาเกิดในตระกูลเศรษฐี ตามจากนั้นได้ไปเกิดเป็นสุกกร ตาม จากนั้นไปสู่สุวรรณภูมิ ตามจากนั้นไปเกิดเมืองพาราณสี ตามจาก นั้นไปเกิดท่าสรูปารณะ ตามจากนั้นไปเกิดท่าลวาวะ ตามจาก นั้นไปเกิดเมืองอนนทราชบุรี ตามจากนั้นไปเกิดบ้านเมกกกันตคาม ข้าพเจ้าได้เกิดถึง ๑๓ อัทธภาพ อันสูง ๆ ต่ำ ๆ อย่างนี้ ด้วย ประการจะ

บัดนี้ พวกข้าได้เกิดในอภิลักขณ์อันอุดมแล้ว “สพฺพปญฺญาปรมาณํ สมฺปรมา” ขอให้ความกระหายนี้ทั้งหมด จงยังธรรมที่เป็นกุศลทั้งหลายให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทเถิด (ท่านทั้งหลายจงอย่าประมาท จงยังความไม่ประมาทให้ถึงพร้อมเถิด) ดังนี้ ได้ยังวิธีก ๔ ให้มีพร้อมแล้ว แล้วก็ปรินิพพาน

ตามลัทธิยานี้ ท่านผู้เขียนได้กล่าวแล้วว่า ผู้ที่เจริญสมถกรรมฐานได้บรรลุฌานแล้ว ย้ายกลับไปเกิดในอบายภูมิได้อีก ทั้งเป็นเพราะกิเลสยังมีอยู่ การเจริญสมถกรรมฐานจนได้ฌานนั้น เป็นเพียงขจัดใจชั่วคราวเท่านั้น ยังละกิเลสไม่ได้โดยเด็ดขาด จึงยังเกิดในอบายภูมิได้อีก ดังหลักฐานในวิทังคมาสังกัธของการเมืองนี้ไว้ว่า

อุคฺคิภูตา ปุณฺณมณฺเณ กามรูปกตํ คตา

ภวคฺคณฺฐํ จ สมฺปยุตา ปุณฺณ กุลฺลํ ทุคฺคํ.

ด้วยอำนาจแห่งบุญที่ตนได้กระทำไปแล้ว สกาวทั้งหลายจึงได้ไปเกิดในพรหมโลก ถึงภพพรหมแล้วจึงกลับมาสู่ทุกข์ได้อีก ดังนี้.

เพราะฉะนั้น ข้อสาธุชนทั้งหลาย จงอย่าพากันประมาท
และนอนใจอยู่ เพียงแต่เดินทางสายที่ ๔-๕-๖ ก็ยังไม่สามารถ
จะพาเราพ้นจากกิเลสและกองทุกข์ได้ ยังไม่พ้นไปจากอบายภูมิ
ได้อย่างแน่นอน ผลเมื่อใด ผลากเมื่อใด ประมาทเมื่อใด
หมกมุ่นเมื่อใด เมื่อนั้น เราก็จะต้องย้อนกลับมาสู่อบายไถ่อก
ดังตัวอย่างที่ได้เล่าให้ฟังมาแล้วจนเป็นพยาน เรายังรู้ลึกว่า มี
ประตูอบายเปิดคอยไว้ทุกเมื่อในเชื้อเราประมาทขาดสติ เพราะ
เราปิดประตูอบายยังไปไม่ได้ จงพากันรีบถ่อรีบพายทะวันจะสาย
ตลาดจะวาย สายบัวจะเน่า ถ้าจะถ่อ จะพาย ก็จงรีบพากันแก้
โซ่เสียแต่บัดนี้ ถ้าโซ่ไม่แก้ ทุญฺเจะไม่ใช่ เราก็พายเรือไปไม่ได้
เป็นแน่ ๆ จงพายไปเถิด ถ่อไปเถิด พายไป ถ่อไปซึ่งลำภา
ทองล้านจนกว่าจะถึงพระนิพพาน จะได้มีความสุขสำราญอย่าง
ยอดเยี่ยม สมกับพระบาลีว่า

นิพพานํ ปรมํ สุขํ

พระนิพพานเป็นสุขอย่างยอด

คือเป็นยอดสุข

คำว่า “ยอด” นั้น มีอยู่ ๗ คือ—

๑. ขอดโรค ให้แก่ความหิว จิรจุณา ปรมาริกา
ความหิวเป็นโรคอย่างขอด

๒. ขอดถาถ ให้แก่ความไม่มีโรค อโรกยา ปรมา
ถาถ ความไม่มีโรคเป็นขอดถาถ

๓. ขอดทรัพย์ ให้แก่ความสันโดษ คือรู้จักพอ
สนฺตุฏฺฐิ ปรมิ ฌนิ ความสันโดษเป็นขอดทรัพย์

๔. ขอดญาติ ให้แก่ความคุ้นเคย วิสฺสุสาสา ปรมา
ญาติ ความคุ้นเคยเป็นญาติอย่างขอด

๕. ขอดทุกข์ ให้แก่รูปนาม สงฺขารว ปรมา ทุกฺขา
สังขารคือรูปกับนามเป็นทุกข์อย่างขอด

๖. ขอดสุข ให้แก่พระนิพพาน นิพฺพานํ ปรมิ สุขิ
พระนิพพานเป็นสุขอย่างขอด

๗. ขอดคน ได้แก่ คนไม่มีสัทธา คนอกตัญญู คน
คักที่ตอ คนหมกโอกาส คนสิ้นหวัง นี่แหละคือขอดคนสมดัง
พระบาลีในพระไตรปิฎกรับรองไว้ว่า

อสุสฺสทุโธ อคตญฺญู จ สนฺธิจฺเจโท จ โย นโร
หตฺตวกาโส วณฺตาโส ส เว อุตฺตมโปริโส ฯ

แปลว่า

บุคคลผู้ไม่เชื่อคุณธรรมที่ตนละทิ้งแล้วด้วยดีของ
 ของคนเหล่านั้น ๑ บุคคลผู้รู้พระนิพพานในปัจจุบันะไร ๆ ประ
 แท่งไม่ได้แล้ว ๑ บุคคลผู้กลัวกลัว กอวฏฐังสาร โสณ ๑
 บุคคลผู้ไม่มีโอกาสที่จะทรมานจิตอีก ๑ บุคคลผู้สิ้นหวังก่อนหมด
 อยากรู้แก่สันทะหา ๑ เห็นแล้วว่าเป็นนิพพาน ดังนี้

๗. ทางไปนิพพาน ได้แก่ วิปัสสนากรรมฐาน

คำว่า “นิพพาน” แปลว่า ทิ้งเสีย ๑ ทิ้งเสียนิพพาน
 จะดับนั้น มีอยู่ ๑๒ คือ โสระ ๘ โสธ ๒ โสพะ ๒

ถึงนิพพานครั้งที่ ๑ ละกิเลสได้ ๘ คือ โสระ ๘ โสพะ ๑

๒ ทำกิเลสที่เหลือ ๔ นั้น ให้เบาบางลง

๓ ละโทสะได้ ๒

๔ ละกิเลสได้อีก ๔ คือ โสระ ๔ กับโสพะ ๑

วิปัสสนากรรมฐาน

วิปัสสนากรรมฐาน แปลว่า กรรมฐานเป็นอุบายทำ
 ใจให้เกิดปัญญารู้แจ้งเห็นจริงตามความเป็นจริง คือ เห็นปัจจุบัน
 ธรรม เห็นรูปนาม เห็นพระไตรลักษณ์ เห็นมรรคผลนิพพาน

ส่วนคำว่า “กรรมฐาน” นั้น แปลว่า การกระทำที่เป็น
เหตุให้ไ้บรรลุนิพพาน วิเศษคือสมาธิ มรรค ผล นิพพาน

คำว่า “กรรมฐาน” เป็นคำกลาง ๆ ยังไม่เฉพาะเจาะจง
ไปว่าเป็นสมถะหรือวิปัสสนา ถ้าจะให้เป็นสมถะก็เติมคำว่า สมถ
ลงไปข้างหน้าสำเร็จรูปเป็น สมถกรรมฐาน ถ้าจะให้เป็น
วิปัสสนาก็ให้เติมคำว่า วิปัสสนา ลงไปข้างหน้าเป็น วิปัสสนา
กรรมฐาน

อารมณ์ของวิปัสสนากรรมฐาน ไล่แก่ จันท์ ๕ อายุขณะ
๑๒ ธาตุ ๑๘ อินทริย ๒๒ อริยสัจ ๔ ปฏิจสงฺกมปาถ ๑๒ ย่อ
ให้สั้น ได้แก่ รูปนาม กายกัมม

การเจริญวิปัสสนากรรมฐานนั้น ถึงจะมีความรู้ทางค่าน
ปริยัติอย่างไรก็ตาม ไม่สามารถจะลงมือปฏิบัติด้วยตัวเองให้ได้
ผลดีได้ ทูพระทูลจะโปรฎฐะเป็นตัวอย่างก็แล้วกัน ขนาดเรียน
จบพระไตรปิฎกก็องค์อาภิชฌาณน่อยอายุแค่ ๗ ควบเท่านั้น
เป็นพระอาจารย์สอนให้ ท่านจึงได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ ดัง
นั้นท่านผู้มุ่งปฏิบัติเพื่อให้ได้ผลอันสูงจริง ๆ แล้ว ต้องมีครู
บาอาจารย์คอยสอดบารบคอยท่อบทเรียนให้ จนกว่าจะได้ฟัง

เทศน์ลำดับญาณ รู้แนวทางแล้วนำไปปฏิบัติด้วยตัวเองได้ ในโอกาสต่อไป ถึงจะไปอยู่ในที่ไหน ๆ ก็สามรถปฏิบัติได้ เพราะรู้วิธีแล้ว ตามธรรมเนียมของผู้ปฏิบัติ จำเป็นจะต้องขึ้นกรรมฐานหรือขึ้นครุเสียก่อน โบราณเรียกว่า กรอบวิชาให้

วิธีสมาทานพระกรรมฐาน

(วิธีขึ้นกรรมฐาน หรือวิธีขึ้นครู) มีดังนี้ คือ—

๑. ถวายสักการะต่อพระอาจารย์ ผู้ให้พระกรรมฐานแก่ตนก่อน

๒. จุกฐปเพียนบูชาพระรัตนตรัย

๓. ถ้าเป็นพระให้แสดงอาบัติก่อน ถ้าเป็นอุบาสก อุบาสิกา ให้สมาทานศีล ๕ หรือศีล ๘ ก่อน

๔. มอບกายถวายตัวต่อพระรัตนตรัยว่า

อิมหิ ภควา อตฺตภาวํ ตุมฺหากํ ปริจฺจขามิ.

ข้าแต่สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ข้าพเจ้าขอมอบกายถวายตัวต่อพระรัตนตรัย เพื่อเจริญกรรมฐาน

๕. มอບกายถวายตัวต่อพระอาจารย์

อิม่าห์ อาจริย อตุตภาวี่ ตุมหากัง ปริงจขามิ.

ข้าแต่พระอาจารย์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าขอมอบกายถวายตัวต่อ
พระอาจารย์ เพื่อเจริญกรรมฐาน

๖. ขอพระกรรมฐาน

นิพพานสุส เม ภนฺเต สจฺฉิกรณฺตถาย กมฺมฏฺฐานํ เทหิ.

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอท่านจงให้กรรมฐานแก่ข้าพเจ้าเพื่อ
บรรลุมรรคผลนิพพาน

๗. แม่เมตตา

อหิ สุขีโต โหมิ, นิทฺทุกฺโข โหมิ, อเวโร โหมิ,
อหฺยาปฺขโณ โหมิ, อนฺนิโม โหมิ, สฺขี อตุตฺตานํ ปรีหฺรามิ.

ขอให้ข้าพเจ้ามีความสุข ปราศจากความทุกข์ ไม่มีภัย
ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ไม่มีความทุกข์กาย
ทุกข์ใจ ขอให้มีความสุขรักษาตนอยู่เถิด

สพฺเพ สตุตฺตา สุจิตฺตา โหนฺตุ, นิทฺทุกฺขา โหนฺตุ, อเวรา
โหนฺตุ, อหฺยาปฺขณา โหนฺตุ, อนฺนิมา โหนฺตุ, สฺขี อตุตฺตานํ
ปรีหฺรณฺตุ.

ขอให้สัตว์ทั้งหลายทั่วทุกถิ่น จงมีความสุข ปราศจากความ
ทุกข์ ไม่มีภัย ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ไม่
มีความทุกข์กายทุกข์ใจ ขอให้มีความสุขวิเศษหาที่เปรียบมิได้.

๘. เจริญมรณานุสติ

อทฺถํ เม ชีวํ, ภูมํ มรณํ, อวสํ มยา มริตพฺม,
มรณปริโยสานํ เม ชีวํ, ชีวตฺเมว อนิยตํ มรณํ นิยตํ.

ชีวิตของเราเป็นของไม่ยั่งยืน ความตายเป็นของยั่งยืน เรา
จะคงตายแน่ เพราะว่าชีวิตของเรามีความตายเป็นที่สุก ชีวิต
เป็นของไม่แน่นอน ความตายเป็นของแน่นอนแท้ เป็นโชคอัน
ดีที่เราได้มีโอกาสมาสมาทานพระกรรมฐาน ณ บัดนี้ ไม่เสียที่
ที่ใดเกิดมาเป็นมนุษย์พบพระพุทธศาสนา

๙. ตั้งสัจจอธิษฐาน

เยเนว ยนฺติ นิพฺพานํ พุทฺธา เตสฺสจ สาวกา
เอกายเนน มกฺเคน สติปฏฺฐานสยฺยณินา ฯ

พระพุทธเจ้าและเหล่าพระอริยสาวก ย่อมดำเนินไปสู่พระ
นิพพานด้วยหนทางสายนี้ อันเป็นทางสายเอก ซึ่งนัก
ปราชญ์ราชบัณฑิตทั้งหลายรู้ทั่วถึงกันแล้วว่าได้แก่สติปฏฺ-
ฐาน ๔ ฯ

ข้าพเจ้าขอตั้งสัจจะอธิษฐานปณิธานตนต่อพระรัตนตรัย
ต่อครูอาจารย์ว่า จะตั้งอกตั้งใจประพฤติปฏิบัติจริง ๆ เท่าที่ตน
สามารถ เท่าที่ตนมีโอกาสจะประพฤติปฏิบัติได้ เพื่อบูชาพระ-
รัตนตรัย

๑๐. ตั้งความปรารถนา

อิมาย ชมฺมานุชฺฌมฺมปฏิปฺปสุคฺคา รตนสุคํ ปุณฺณิ.

ข้าพเจ้าขอบูชาพระรัตนตรัยด้วยการปฏิบัติธรรมสมควร
แก่ธรรมนี้ ด้วยสัจจะจากใจกล่าวอย่างนี้ ขอให้ข้าพเจ้าได้
สำเร็จผลสมความปรารถนาในเวลาอันไม่ช้าด้วย เทอญ.

๑๑. สวกพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ

๑๒. ถ้ายู่ป่า อยู่ในถ้ำ อยู่ในภูเขา ให้สวกรณียเมตต
สูตรและสวกชั้นธปริทรวงัย

วิธีปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

พระอาจารย์ผู้ให้กรรมฐานควรปฏิบัติดังนี้

๑. วันแรก ให้กรรมฐานไปปฏิบัติ ๖ คือ—

๑. เคนจองกรม

ให้ยืนตัวตรง เอามือขวาไขว้ทับมือซ้ายก็ได้ วางไว้ตรงๆ ก็ได้ ไขว้หลังก็ได้ตามถนัดนัก ส่วนมากเอาไว้ข้างหน้า ทอดสายตาไปประมาณ ๔-๕ ศอก ให้ลืมตา อย่าหลับตา ให้สติจับอยู่ที่ร่างกาย ภาวนาว่า ยืนหนอ ๆ ๓ หน ต่อนั้นไปให้สติจับอยู่ที่สันเท้า เคนซ้ำ ๆ ภาวนาอยู่ในใจว่า “ขวา-ย่าง-หนอ” ขณะที่ใจนึกว่า ขวา ต้องยกสันเท้าข้างขวารขึ้นให้พร้อมกัน เท้าที่ยกกับใจที่นึกต้องให้ตรงกัน ขณะว่า ย่าง ต้องเคลื่อนเท้าไปอย่างช้า ๆ ลากเสียงยาว ๆ แล้วหยุดนิดหนึ่ง ขณะว่า หนอ เท้าต้องลงพื้นพร้อมกัน เวลายุกเท้าซ้ายก็เหมือนกันภาวนาในใจว่า “ซ้าย-ย่าง-หนอ” เช่นเดียวกัน

ให้สันเท้า กับ ปลายเท้า ห่างกันประมาณสัก ๒-๓ นิ้ว เมื่อเดินสุกเสีย สุกจนน หรือสุกสถานที่ ให้เอาเท้าเคียงกัน แล้วหยุดยืน ภาวนาในใจว่า “ยืนหนอ ยืนหนอ ยืนหนอ” ว่าช้า ๆ ประมาณสัก ๓ ครั้ง หรือ ๔-๕ ครั้ง ขณะนั้นให้สติจับอยู่ที่ร่างกาย อย่าให้ออกไปนอกร่างกาย แล้วกลับ จะกลับข้างขวาหรือข้างซ้ายก็ได้ ถ้ากลับข้างขวา เวลากลับสันเท้าติดอยู่กับ

พื้น ยกปลายเท้าให้พื้นพื้นแล้วหมุนไปช้า ๆ พร้อมกับภาวนาในใจว่า “กลับหนอ กลับหนอ กลับหนอ” ให้หมุนไปประมาณ สัก ๔-๕ ^๕ นิ้ว ส่วนเท้าซ้ายให้ยกขึ้นพื้นแล้วหมุนตามไป พร้อมกับภาวนาว่า กลับหนอ กลับหนอ เช่นเดียวกัน ให้หมุนกลับไปยัง^๕ประมาณ ๓ หรือ ๔ ^๕ ก็พอดีกับความต้องการที่จะหยุด แล้วยืนตรงอยู่กับที่ ภาวนาว่า ยืนหนอ ยืนหนอ ยืนหนอ ว่า ๓ ^๕ ครั้งหรือ ๔ ^๕ ครั้ง แล้วเดินจงกรมต่อไปโดยภาวนาว่า ขวา-ย่าง-หนอ ซ้าย-ย่าง-หนอ

ให้เดินกลับไปกลับมาอย่างนี้ ประมาณ ๓๐ นาที หรือ ๑ ชั่วโมง เมื่อเดินพอสมควรแก่เวลาแล้ว ก็ให้นั่งติดต่อกันไปเลย จึงจะไม่ชากระยะ สกิ สมภาณี ปัญญา จึงจะแก่กล้าดี

๒. นั่ง

ให้เตรียมจักอาสนะสำหรับนั่งไว้ก่อนเดินจงกรม เพื่อเดินครบกำหนดแล้วให้นั่งลง เวลานั่งให้ค่อย ๆ ย่อตัวลง พร้อมกับภาวนาว่า นั่งหนอ นั่งหนอ นั่งหนอ ให้ภาวนาอย่าง^๕เรื่อยไปจนกว่าจะนั่งเสร็จเรียบร้อย

วิธีนี้ ให้เข้^๖เข้^๖สมาธิ คือ เอาขาขวากับขาซ้าย เอามือ
ขวากับมือซ้าย ตั้งกายให้ตรง^๕การ^๕สติให้^๕มัน ถ้าจำเป็นจะนั่งเก้า
ข้อ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐

หนึ่งเร^๖บ^๖รอยแล้วให้^๖กลบ^๖ตา เวลา^๖สมาธิ^๖อยู่^๖ก็^๖ต้อง^๖เห็น^๖
ส^๖คือ^๖ประมาณ ๒ นิ้ว เวลา^๖หาย^๖ใจ^๖เข้า^๖ท้อง^๖พอง ให้^๖ภาวนา^๖ตาม
อาการ^๖พอง^๖ว่า “พอง^๖หนอ” ใจ^๖ก็^๖กลับ^๖ท้อง^๖ที่^๖พอง^๖ต้อง^๖ให้^๖ทัน^๖นั้น
ให้^๖ทรง^๖กัน^๖พอ^๖ก็^๖อย่า^๖ให้^๖ก่อน^๖หรือ^๖หลัง^๖กัน^๖จึง^๖จะ^๖ได้^๖บัง^๖จุ^๖มัน^๖ได้ เวลา^๖
หาย^๖ใจ^๖ออก^๖ท้อง^๖ยุบ ให้^๖ภาวนา^๖ว่า “ยุบ^๖หนอ” ใจ^๖ที่^๖ส^๖กับ^๖ท้อง^๖ที่^๖
ยุบ^๖ต้อง^๖ให้^๖ทัน^๖กัน^๖ อย่า^๖ให้^๖ก่อน^๖หรือ^๖หลัง^๖กัน^๖

ข้อสำคัญ ให้^๖จิต^๖จับ^๖อยู่^๖ที่^๖อาการ^๖ฐ^๖ อาการ^๖เฟ^๖บ^๖ของ^๖ท้อง^๖
เท่านั้น อย่า^๖ไป^๖ดู^๖ม^๖ถึง^๖บุญ^๖คน^๖และ^๖อย่า^๖กะ^๖เบ^๖็ง^๖ท้อง^๖ ให้^๖นั่ง^๖ภาวนา^๖
อย่าง^๖นี้^๖ตลอด^๖ไป อย่าง^๖นี้^๖ประมาณ ๓๐-๔๐ นาที อย่าง^๖สูง^๖
ประมาณ ๑ ชั่วโมง หรือ^๖เกิน^๖กว่า^๖นั้น^๖ก็^๖ได้

๓. เวทนา

เวทนา^๖คือ^๖ความ^๖สบาย ไม่^๖สบาย หรือ^๖เฉย ๆ ใน^๖ขณะ^๖
ที่^๖นั่ง^๖อยู่^๖นั้น ถ้า^๖เวทนา^๖อย่าง^๖ใด^๖อย่าง^๖หนึ่ง^๖เกิด^๖ขึ้น เช่น เจ็บ

พวก เมื่อย กัน เป็นกัน ให้ปล่รพอง ยบ แล้วเอาสกี
ไปกำหนดที่จับ พวก เมื่อย กัน เป็นกันนั้น พร้อมกับ
ภาวนาว่า เจ็บหนอ ๆ หรือ ปวดหนอ ๆ หรือเมื่อยหนอ ๆ
หรือ กั้หนอ ๆ ตามอาการของเวทนาใน ๆ สุดแท้แต่เวทนา
อย่างไรจะเกิดขึ้น เมื่อเวลาหายแล้ว ให้วางมือกลับไปกำหนด
ที่ท้อง ภาวนาว่า พองหนอ ยบหนอ ก่อไปอีก จนกว่า
จะครบกำหนดเวลาที่กำหนดไว้ หรือที่ตนได้จะไว้

๔. จิต

ในเวลาที่นั่งกำหนดอยู่นั้น ถ้าจิตคิดถึงบ้าน ถึงทรัพย์
สมบัติ หรือคิดถึงกิจการงานต่าง ๆ ให้เอาสติกำหนดที่หัวใจ
พร้อมกับภาวนาว่า คิดหนอ คิดหนอ จนกว่าจะหยุดคิด
เพื่หยุดคิดแล้ว ให้กลับไปกำหนดพองหนอ ยบหนอ ก่อ
ไปอีก

แม้ทีใจ เสียใจ โกรธ เป็นกัน ก็ให้ใช้สติกำหนด
ที่หัวใจโดยทำนองเดียวกันอย่างนี้ คือถ้าทีใจให้กำหนดว่า
ทีใจหนอ ดีใจหนอ ถ้าเสียใจให้กำหนดว่า เสียใจหนอ เสีย

ใจหนอ ถ้าโกรธให้กำหนดว่า โกรธหนอ โกรธหนอ จนกว่าความโกรธนั้นจะหายไป เมื่อความโกรธหายไปแล้วให้กลับไปกำหนดพองหนอ ยุบหนอ ต่อไปอีก จนกว่าจะหมดเวลา

๕. เสี่ยง

ในขณะที่นั่งกำหนดอยู่นั้น ถ้ามีเสียงกังหนวกหู ให้ใช้สติกำหนดที่หู ภาวนาว่า ไตฺยีนหนอ ๆ จนกว่าจะหายหนวกหู เมื่อหายหนวกหูแล้ว ให้กลับไปกำหนดพองหนอ ยุบหนอ ต่อไป

๖. นอน

เวลานอน ให้ค่อย ๆ เอนตัวลง พร้อมกับภาวนาว่า นอนหนอ นอนหนอ จนกว่าจะนอนเรียบร้อย ขณะที่ภาวนานั้น ให้สติจับอยู่กับอาการที่เคลื่อนไหวของร่างกาย เมื่อนอนเรียบร้อยแล้วให้เอาสติมาไว้ที่ท้อง พร้อมกับภาวนาว่า พองหนอ ยุบหนอ ต่อไป จนกว่าจะหลับ ให้คอยสังเกตให้ดีว่า จะหลับไปตอนพอง หรือ หลับไปตอนยุบ

วันแรก ให้บทเรียนไปปฏิบัติเพียงย่อ ๆ เท่านั้นก่อน
วันต่อไป ให้นักปฏิบัตินั้น ไปส่งอารมณ์ คือให้ไปสอบกรรม
ฐานกับพระอาจารย์ผู้ให้กรรมฐานนั้น

วันที่ ๒ เมื่อพระอาจารย์สอบกรรมฐานแล้ว ให้เพิ่ม
บทเรียน ๑ บท คือกำหนดตั้งใจ หมายความว่า เมื่อพระ-
อาจารย์ให้สอบอารมณ์โดยละเอียด นับแต่การเดิน การนั่ง
เวทนา จิต และการนอน แล้วถามสภาวะต่อไป เช่น
ถามว่า พองกับยุบอันไหนสั้น อันไหนยาว อันไหนปรากฏชัด
อันไหนไม่ปรากฏชัด เป็นอันเดียวกันหรือเป็นคนละอัน พอง
หนอครั้งหนึ่งมีลักษณะเป็นอัน เพื่อสอบเสร็จแล้ว จึงเพิ่มบท
เรียนได้

การเพิ่มบทเรียนวันนี้ ไข่ไข่ให้กำหนดตั้งใจ ตั้งใจได้
แก้ความอยากนั่นเอง เช่น อยากลุก อยากยืน อยากเดิน
อยากรู้ อยากรู้ อยากรู้ อยากรู้ อยากรู้ อยากรู้ อยากรู้
เป็นต้น จะยกมาพอเป็นตัวอย่าง เช่น เวลาจะลุกให้เอาสติ
กำหนดที่หัวใจ ภาวนาว่า อยากลุกหนอ อยากลุกหนอ อยาก
ลุกหนอ เวลาลุกขึ้นให้ภาวนาว่า ลุกหนอ ลุกหนอ ฯ

เวลาจะเดิน ให้ภาวนาว่า อยากเดินหนอ ๆ ๆ แล้ว
จึงเดิน เวลาเดินก็ให้ภาวนาว่า ทวา-ย่าง-หนอ ซ้าย-
ย่าง-หนอ ดังที่เคยปฏิบัติมาแล้วนั้น

หมายเหตุ ข้อสำคัญ เราจะทำอะไรทุก ๆ อย่าง ให้
กำหนดตั้งใจทุก ๆ ครั้ง เวลาจะรับประทานอาหารก็ให้
ภาวนาว่า อยากหนอ ๆ เวลาจะรับประทานให้ภาวนาว่า รับประทาน
หนอ ๆ หรือจะว่าย่อ ๆ ว่า ทานหนอ ๆ ดังนี้ก็ได้ให้
เอาสติไว้ที่ขากรรไกรข้างล่าง

วันที่ ๓ หรือวันที่ ๔-๕ ให้เพิ่มบทเรียนได้อีก ๑ บท
คือเพิ่มการกำหนดทวารทั้ง ๕ ให้แก่กำหนดทางตา หู จมูก
ลิ้น กาย มีวิธีปฏิบัติดังนี้

๑. เวลาตาเห็นรูป ให้ตั้งสติไว้ที่ตา ภาวนาว่า
เห็นหนอ เห็นหนอ

๒. เวลาหูได้ยินเสียง ให้ตั้งสติไว้ที่หู ภาวนาว่า
ได้ยินหนอ ได้ยินหนอ

๓. เวลาจมูกได้กลิ่น ให้ตั้งสติไว้ที่จมูก ภาวนาว่า
กลิ่นหนอ กลิ่นหนอ

๔. เวลาขึ้นไ้เรศ ให้^๕คงสติไว้ที่^๕ต้น ภาวนาว่า
รสนหอ รสนหอ

๕. เวลาภาะถูก^๕ท้อง เ็น ร้อน อ่อน แข็ง ให้^๕
สติไว้ตรงที่^๕ถูก ภาวนาว่า ถูก^๕หอ ถูก^๕หอ

วันต่อไป เมื่อภาะเกิด ๑-๒ เกิดขึ้นแล้ว ให้เพิ่ม
บทเรียนอีก ๑ บท คือเพิ่มเกินจนกรมระยะที่ ๒ ว่า “ยก
หอ เขียบหอ”

ทุกครั้งทีปฏิบัติ ต้องให้เกินจนกรมระยะที่ ๑ ก่อน เกิน
ประมาณ ๓๐ นาที แล้วจึงเกินระยะที่ ๒ ประมาณ ๓๐ นาที
รวมเป็น ๑ ชั่วโมง จึงเ็นภาวนาว่า “พองหอ ยุบหอ”
ต่อไป

วันต่อไป เวลากำหนดยุบหอ^๕นั้น ถ้ารู้สึกว่าทั้ง^๕จึงหะ
ไว้นานท้องจึงระพองขึ้น^๕มา ให้เพิ่มคำว่า นั้งหอ ต่อได้
ตอนที่ว่านั้งหอ^๕นั้น รูป^๕นั้งปรากฏในใจ^๕ละสองกระดก^๕ตัวเอง
เห็นชั่วแวบเดียวเท่านั้น

เมื่อต่อเข้ากับบทเรียนเดิมก็จะได้วิธีปฏิบัติ^๕ดังนี้ คือ

ก. เวลาเกินจนกรม ได้ ๒ ระยะ คือ

๕๒

ระยะที่ ๑ ขวาง-ย่าง-หนอ ซ้าย-ย่าง-หนอ

ระยะที่ ๒ ยก-หนอ-เหยียบหนอ ข ยก-หนอ-เหยียบ
-หนอ

๖. เวลาเริ่มปฏิบัติ จะได้ ๒ ระยะ คือ

ระยะที่ ๑ พอง-หนอ- ยุบ-หนอ

ระยะที่ ๒ พองหนอ ยุบหนอ นั่งหนอ

(ตอนยุบได้ ๒ ระยะ เพราะเพิ่มนั่งเข้าไปต่อยุบอีก ๑ บท)

วันต่อไป เมื่อญาณที่ ๓-๔ เกิดขึ้นแล้ว ให้เพิ่ม
บทเรียนไปอีก ๑ บทคือ เถินจงกรมระยะที่ ๓ ว่า ยกหนอ
ย่างหนอ เหยียบหนอ

เมื่อทอเข้ากับบทเรียนเดิม ก็จะได้วิธีปฏิบัติดังนี้ คือ

ระยะที่ ๑ ขวางย่างหนอ ซ้ายย่างหนอ ให้เดิน
ประมาณ ๑๐-๒๐ นาที

ระยะที่ ๒ ยกหนอ เหยียบหนอ ให้เดินประมาณ
๑๐-๒๐ นาที

ระยะที่ ๓ ยกหนอ ย่างหนอ เหยียบหนอ ให้เดิน
ประมาณ ๑๐-๒๐ นาที

วันต่อไป เวลากำหนดของหนอ ยบหนอ นั้งหนอ เมื่อถึงตอนที่ว่า นั้งหนอ นั้น ถ้ายังทั้งระยะห่างอยู่ก็ยังไม่พองขึ้นมาย่อย ให้เพิ่มลูกหนอไว้อีก ถ้าผู้ใดกำหนดเพียงพองหนอยุบหนอ ก็ใกล้สมาริคืออยู่แล้ว ไม่จำเป็นจะต้องเพิ่มนั้งหนอลูกหนอ ลงไปอีก หรือคนเผ่ากะแก่ หรือเด็ก ๆ ก็ไม่ควรเพิ่มแม้เวลาเดินจงกรม จะใช้เพียงระยะที่ ๑ ว่า ขว้างหนอ ซ้ายย่างหนอ ก็ได้ เวลานั้นจะใช้เพียงพองหนอ ยุบหนอ ก็ได้ เพราะถ้าเพิ่มบทเรียนมากกว่านั้น อาจจะทำให้พื้นผิวแต่ละจะไม่ไ้ผลดี

เมื่อเพิ่มลูกหนอเข้าไปอีก จะใช้วิธีปฏิบัติกับเกมที่กลิ้งนี้ คือ—พองหนอ ยุบหนอ นั้งหนอ ลูกหนอ

หมายเหตุ คำว่า ลูกหนอ ในที่นี้ หมายถึงเอา ลูกที่กลิ้งน้อยคือกลิ้งน้อยหรือกลิ้งกลับ ลูกกลับไปแล้วเอาสติกำหนดลงไปตรงที่ลูกนั้น ๆ ยุบ นั้ง ลูก ทั้ง ๓ กำหนดให้อยู่ในระยะเดียวกันเมื่อภาวนาว่า ลูกหนอ แล้วทองจงจะพองขึ้นมา

เมื่อญาณที่ ๕-๖ เกิดขึ้นแล้ว ให้เพิ่มบทเรียนได้อีก ๑ บท คือ เพิ่มเดินระยะที่ ๔ กลิ้งนี้ ยกสนั่นหนอ ยกหนอ ย่างหนอเหยียบหนอ

เมื่อต่อกันเข้ากับบทเรียนเดิม ก็จะใช้วิธีปฏิบัติดังนี้ คือ-

ระยะที่ ๑ ขว้างหน่อ ข้างข้างหน่อ ให้เดิน
ประมาณ ๑๐-๑๕ นาที

ระยะที่ ๒ ยกหน่อ เขยิบหน่อ ให้เดินประมาณ
๑๐-๑๕ นาที

ระยะที่ ๓ ยกหน่อ ย่างหน่อ เขยิบหน่อ ให้เดิน
ประมาณ ๑๐-๑๕ นาที

ระยะที่ ๔ ยกสั้นหน่อ ยกหน่อ ย่างหน่อ เขยิบหน่อ
ให้เดินประมาณ ๑๐-๑๕ นาที

เมื่อญาณที่ ๘-๙-๑๐ เกิดขึ้นแล้ว ให้เพิ่มบทเรียนได้
อีก ๑ บท คือ เพิ่มเดินจงกรมระยะที่ ๕ ดังนี้- ยกสั้นหน่อ
ยกหน่อ ย่างหน่อ ลงหน่อ ถูหน่อ

เมื่อต่อกันเข้ากับบทเรียนเดิม จะใช้วิธีปฏิบัติดังนี้ คือ

ระยะที่ ๑ ขว้างหน่อ ข้างข้างหน่อ ให้เดิน
ประมาณ ๑๐ นาที

ระยะที่ ๒ ยกหน่อ เขยิบหน่อ ให้เดินประมาณ
๑๐ นาที

ระยะที่ ๓ ยกหนอ ย่างหนอ เขี่ยบหนอ ให้เกิน
ประมาณ ๑๐ นาที

ระยะที่ ๔ ยกสั่นหนอ ยกหนอ ย่างหนอ เขี่ยบ
หนอ ให้เกินประมาณ ๑๐ นาที

ระยะที่ ๕ ยกสั่นหนอ ยกหนอ ย่างหนอ ลงหนอ
ถูหนอ ให้เกินประมาณ ๒๐ นาที

เมื่อญาณที่ ๑๑ เกิดขึ้นแล้ว ให้เพิ่มบทเรียนได้อีก ๑
บท คือ เพิ่มเกินจนกรมระยะที่ ๖ กังน-ยกสั่นหนอ ยกหนอ
ย่างหนอ ลงหนอ ถูหนอ กถูหนอ ประมาณ ๑๐ นาที

เมื่อท้อเข้ากับบทเรียนเดิม จะใช้วิธีปฏิบัติในการเกินจน
กรมกังน คือ-

ระยะที่ ๑ ขว่าย่างหนอ ซ้าย่างหนอ ให้เกิน
ประมาณ ๑๐ นาที

ระยะที่ ๒ ยกหนอ เขี่ยบหนอ ให้เกิน ประมาณ
๑๐ นาที

ระยะที่ ๓ ยกหนอ ย่างหนอ เขี่ยบหนอ ให้เกิน
ประมาณ ๑๐ นาที

ระยะที่ ๔ ยกส้นหนอ ยกหนอ ย่างหนอ เขยียบหนอ
ให้เดินประมาณ ๑๐ นาที

ระยะที่ ๕ ยกส้นหนอ ยกหนอ ย่างหนอ ลงหนอ
ถูกหนอ ให้เดินประมาณ ๑๐ นาที

ระยะที่ ๖ ยกส้นหนอ ยกหนอ ย่างหนอ ลงหนอ
ถูกหนอ กงหนอ ให้เดินประมาณ ๑๐
นาที

ถ้ามีเวลามาก ให้เดินระยะละ ๑๐ นาที รวมเป็น ๑
ชั่วโมง แล้วจึงนั่งสมาธิ ถ้ามีเวลาน้อยก็ให้นักปฏิบัติลดลงได้
เอง ก็จะเดินระยะละ ๕ นาทีก็ได้ แยกว่านานมากกว่านั้นก็ได้
ได้ มีหลักสำคัญอยู่ว่า ถ้าเดินมากสมาธิก็ ถ้าเดินน้อยสมาธิอ่อน
และได้ผลช้า

ส่วนการนั่งนั้น เพื่อเป็นการฝึกสติ สมาธิ ปัญญา ให้
แก่กล้า ให้เข้มแข็ง ให้เพิ่มถูกใจอีกถึง ๖ แห่ง คือ—

๑. พองหนอ ยุบหนอ นั่งหนอ ถูกหนอ (ถูกกันย้อย
ข้างขวา)

๒. พองหนอ ยุบหนอ นั่งหนอ ถูกหนอ (ถูกกันย้อย
ข้างซ้าย)

๓. พองหนอ ยวบหนอ นิ่งหนอ ลูกหนอ (ลูกเข้าข้าง
ขวา)
๔. พองหนอ ยวบหนอ นิ่งหนอ ลูกหนอ (ลูกเข้าข้าง
ซ้าย)
๕. พองหนอ ยวบหนอ นิ่งหนอ ลูกหนอ (ลูกตาหุ้ม
ขวา)
๖. พองหนอ ยวบหนอ นิ่งหนอ ลูกหนอ (ลูกตาหุ้ม
ซ้าย)

เป็นอันได้ความว่า บทเรียนครบบริบูรณ์แล้ว ญาณที่
๑๑ คือสังขารูปกขาญาณ ก็ระงับกล้านมาพอสมควร เมื่อญาณ
นี้ครบองค์ ๖ ประการแล้ว พระอาจารย์ต้องเตือนผู้ปฏิบัติให้
ประมาท ให้ตั้งใจปฏิบัติอย่างเคร่งครัดระมัดระวังให้มากที่สุด
เท่าที่จะทำได้ เพราะจนจะได้ผลก็เต็มที่แล้ว อย่างนอนใจ
อย่าชะล่าใจ อย่างเผลอว่ายไถลอย อันที่แท้ใกล้จะได้ผลก็อยู่แล้ว

ถ้าผู้ใดไม่ประมาท ผู้นั้นจะได้ผลโดยไม่นานเลย
ประมาณ ๒-๓ วัน เท่านั้นก็จะเห็นผล แต่ถ้าผู้ใดประมาท
ขาดการปฏิบัติติดต่อกัน ผู้นั้นจะได้ผลช้า อาจจะเลยไป ๕ วัน

๑๐ วัน หรือ ๑๕ วันก็ได้ อาจจะไม่ได้ผลเต็มที่ก็เป็นได้
ถ้าหากว่าผู้เขียนเกิดอยู่ในความประมาท ดังนั้น ระยะเข้าค่ายเข้า
เข็มนั้น จึงควรระระมัดระวังให้มากที่สุดเท่าที่จะระวังได้ จน
กระทั่งชีวิตก็ยอมสละได้

อธิษฐาน

เมื่อผู้ปฏิบัติมีสภาวะดังกล่าวนั้น พระอาจารย์ผู้สอบผู้สอน
พึงให้อธิษฐานดังนี้ คือ—

วันแรก

ให้เตือนใจกรรมระยะที่ ๑-๖ แล้วนั่งลงขัดสมาธิอธิษฐาน
ว่า “ธรรมวิเศษที่เกิดขึ้นแล้ว ขออย่าให้เกิดอีก ธรรมวิเศษ
เบื้องต้นที่ยังไม่เกิด ขอจงให้เกิดขึ้นภายใน ๒๔ ชั่วโมงนี้ แล้ว
ให้กำหนดภพพองหนอ ยุบหนอต่อไป ถ้านั่งกำหนดเหนื่อยแล้ว
ให้ลุกขึ้นเดินจงกรมอีก นั่งอีกให้ปฏิบัติติดต่อกัน สลับกันอยู่
อย่างนี้ จนกว่าจะถึงเวลาอนอน วันนี้ ถือว่าเป็นวันสำคัญมาก
ในชีวิตของเรา ดังนั้นถ้าไม่เร่งรีบอย่าอนอนง่าย เมื่ออนอนตื่นขึ้นก็
ให้ปฏิบัติต่อไปอีกจนกว่าจะครบ ๒๔ ชั่วโมง จึงจะก่อนบทเรียน
ที่ ๒ ได้

วันที่ ๒

ให้เดินจงกรมระยะที่ ๑-๖ แล้วนั่ง อธิษฐานว่า “ภายใน ๒๔ ชั่วโมงนี้ ขอให้ความเกิดกับเกิดขึ้นให้มาก” กำหนดพองหนอ ยุบหนอ ต่อไป จนกว่าจะครบ ๒๔ ชั่วโมง จึงจะต่อบทเรียนใหม่ได้

วันที่ ๓

ให้เดินจงกรมระยะที่ ๑-๖ แล้วนั่ง อธิษฐานว่า “ภายในชั่วโมงนี้ ขอให้ความเกิดกับเกิดขึ้นให้มาก” กำหนดพองหนอ ยุบหนอ ต่อไป บทนี้ให้อธิษฐานทุกชั่วโมงที่หนึ่ง

วันที่ ๔

ให้เดินจงกรมระยะที่ ๑-๖ แล้วนั่ง อธิษฐานว่า “ภายใน ๓๐ นาทีนี้ ขอให้ความเกิดกับเกิดขึ้นให้มาก” กำหนดพองหนอ ยุบหนอ ต่อไป บทนี้ให้อธิษฐานทุก ๓๐ นาทีที่หนึ่ง

วันที่ ๕

ให้เดินจงกรมระยะที่ ๑-๖ แล้วนั่ง อธิษฐานว่า ภายใน ๑๕ นาทีนี้ ขอให้ความเกิดกับเกิดขึ้นให้มาก นั่งกำหนดไปจนครบ ๑๕ นาที

ภายใน ๑๐ นาที^{๕๕} ขอให้ความเกียติกับเกิดขึ้นให้มาก เน้
กำหนดไปจนครบ ๑๐ นาที

ภายใน ๕ นาที^{๕๕} ขอให้ความเกียติกับเกิดขึ้นให้มาก เน้
กำหนดไปจนครบ ๕ นาที

วันที่ ๖

ให้เกิณจกรรมระยะที่ ๑-๖ แล้วเน้ อธิษฐานว่า “ภายในชั่วโมงนี้ ขอให้จิตสงบเรียบไปได้นานประมาณ ๕ นาที” แล้วกำหนดพองหนอ ยุบหนอ ต่อไป บทนี้ต้องเกิณนาน เน้นนานจึงจะไ้ผลที่ เพราะต้องการสมาธิให้เป็นพิเศษกว่าธรรมดา

ถ้าจิตสงบไ้ ๕ นาที ตามที่ไ้อธิษฐานไว้ ต่อไปให้อธิษฐานเพิ่มว่า ขอให้จิตสงบเรียบไปได้นานประมาณ ๑๐ นาที ถ้าไ้ ๑๐ นาทีตามที่ไ้อธิษฐานไว้ ก็ให้อธิษฐานเพิ่มขึ้นไปอีกเรื่อย ๆ จนไ้ ๑ ชั่วโมง ๒-๓-๔-๕-๘-๑๒-๒๔ ชั่วโมง หรือมากกว่านั้น เพราะบางคนไ้ถึง ๓๐-๔๐-๗๒ ชั่วโมงก็มี^{๕๕} ทั้งน้สุดแท้แต่ความขยัน ความอดทนและความเป็นผู้มีสมาธิที่ เพราะบุญกุศล วาสนา บารมีของแต่ละบุคคลไม่เหมือนกัน

การปฏิบัติกรรมเป็นเรื่องสงบ ไม่ใช่เรื่องยุ่ง ไม่ใช่เรื่องวุ่นวาย เน้นใจตลอดเวลา การเจริญวิปัสสนาเป็นการปฏิบัติ

ธรรมชั้นสูงสุดเ็นทางพระพุทธศาสนา เป็นทางสายเอก เป็น
หัวใจของพระพุทธศาสนา เป็นการปฏิบัติเพื่อให้พ้นไปจากกิเลส
และกองทุกข์ ถึงขั้นตีฆ้องอย่างแท้จริง ผู้ที่จะซาบซึ้งและเห็นความ
อัศจรรย์ของพระพุทธศาสนาก็มีอยู่ทางเดียวเท่านั้น คือเจริญ
วิปัสสนากรรมฐาน

เทศน์ลำดับญาณ

เมื่อผู้ปฏิบัติจนการอธิษฐานแล้ว พระอาจารย์ผู้สอนผู้
สอนกัจจกใหม่เทศน์ลำดับญาณเช่นเป็นเครื่องแบบคราว บทแห่งอารยะ
มีเพียง ๑-๒-๓ กรังเป็นอ่าวบ้างมาก มีหัวข้อเทศน์ย่อ ๆ ดังนี้
คือ-

๑. เทศน์เรื่องความมุ่งหมายของการฟังธรรมลำดับญาณ
๒. เทศน์เรื่องญาณ ๑๖ มีนามรูปปริจเฉทญาณเป็นต้น
จนกระทั่งถึงปัจจุเวกขณะญาณ
๓. เทศน์เรื่องอริยสัจ ๔ ในแนวปฏิบัติ
๔. เทศน์เรื่องวิสุทธิ ๗ เทียบกับญาณ ๑๖
๕. เทศน์เรื่องกิเลสที่ละได้ ที่เหลืออยู่ มรรคผล นิพพาน
และวิธีปฏิบัติในขั้นต่อไปอีก

๖. เทียนเรื่องคุณสมบัติของนักปฏิบัติ ๔ ข้อ เพื่อให้
ตัดสินใจเอง พิสูจน์ตัวเอง
๗. เกณฑ์ผู้ปฏิบัติ
๘. ให้พร ยถา ภูมิ เป็นเสร็จพิธี

- จบ -

กตพจน์

เรียนให้รู้ ดูให้จำ ทำให้จริง
ทุกสิ่งต้องสำเร็จ

อานิสต์หรือบล็อกได้รู้ในจากกรณีอุริเบสสนา

ที่กล่าวไว้ในบทที่ว่า “อเนกเทศ” แปลว่า การเจริญวิปัสสนานั้น มีประโยชน์ มีอานิสงส์หลายร้อยหลายพันจนไม่สามารถจะนับจะประมาณได้ ทั้งนี้ ในที่นี้จะขอยกมาเป็นตัวอย่างแต่เล็กน้อย พอเหมาะพอควรแก่เวลา ก็จะยกมาเพียงส่วนน้อย ๆ เท่าที่สามารถจะนำมาได้เท่านั้น คือ-

๑. ทำให้นักปฏิบัติเข้าใจธรรมะทั้งสามปริยัติและจรร
ปฏิบัติได้ และละเอื้อมละเอียดยิ่งขึ้น เช่น เข้าใจคำว่ารูปนาม
พระไตรลักษณ์ เป็นต้นดีขึ้นกว่าเดิมได้เข้าปฏิบัติหลายเท่า

๒. ทำให้มีกำลังใจเข้มแข็ง มีความขยัน มีความอดทน
มีความรู้จักประหยัดยิ่งขึ้นเป็นอันมากว่าแต่ก่อน เข้าใจหลักที่ว่า
“วิญญู ขยัน อดทน ประหยัด พัฒนา ลดปัญหาได้ทุกอย่าง”
ดังนี้

๓. พัฒนาจิตใจให้เป็นนักเสียสละขยันอีกมากเห็นแก่ส่วน
รวม ทำงานไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย และไม่เบื่อหน่าย ยิ่งทำ

ยิ่งเพลิน ตรรกะเข้ามกับสมัยก่อนเมื่อยังไม่ได้เข้าปฏิบัติกรรมฐาน

๔. ทำให้กุหนังหือธรรมะเพลึกเพลิน ไม่รู้จักเบื่อเข้าในหลักที่ว่า ยิ่งคุยยิ่งมัน บางวันอ่านหนังสือธรรมะ คั้นพระไตรปิฎกเพลึกเพลินไม่อยากหลับไม่อย่านอน

๕. ทำให้อธิบายธรรมะไ่ก่ดีขึ้น ละเอียก สุขุมขึ้นกว่าเดิม เพราะสามารถจะอธิบายไ่ก่ทั้งปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ ซึ่งลุ่มลึกไปตามลำดับอุทเทส-มหาสมุทธารณะนี้

๖. ทำให้มีสติขึ้น ความจำขึ้น จำได้แม่นยำ จำได้แล้วไม่ค่อยหลงไม่ค่อยลืม

๗. เป็นมหากุศล เป็นบุญทุกขณะทั้งมือปฏิบัติหรือลงมือสอนผู้อื่น แนะนำผู้อื่น

๘. เป็นคนประมาท เพราะมีสติระลึกรู้กับรูปนามเป็นส่วนมาก

๙. ใ้บำเพ็ญศีลสมาธิปัญญาตามพระพุทธโอวาท

๑๐. ได้เดินทางสายกลางคือมรรค ๘

๑๑. ได้เดินทางสายเอก คือหนึ่งไม่มีสอง

๑๒. ได้นำเหตุบาปไว้ไว้สร้างบาปไว้เตรียมตัวก่อน
ตายไว้พร้อมแล้ว

๑๓. ทำให้ฉลาดรู้จากหลักความจริง และรู้จักหลักชีวิตประ
จำวันสิ้น

๑๔. ทำให้รู้จักปรมัตถธรรม ไม่หลงติดอยู่ในสมมติ
บัญญัติอันเป็นเพียงโรงละครของชาวโลก

๑๕. ทำให้คนรักใคร่กัน ปองของกัน สนทนกัน
เข้านกันได้ เป็นเหมือนหนึ่งญาติสนิท

๑๖. ทำให้คนมีความเมตตากรุณาต่อกัน เห็นอกเห็นสงสาร
กัน หลอเขินกับไมหยาบคายในเมื่อเห็นผู้อื่นได้ ไม่มี
ความริษยากันและกัน

๑๗. ทำคนให้เป็นคน ให้ดีกว่าคน ให้เกินกว่าคน ให้
เล็กลงกว่าคน ให้ประเสริฐกว่าคน ให้สูงกว่าคน และทำคนให้
เป็นพระ

๑๘. ทำคนไม่ให้เบียดเบียนกัน ไม่ให้เอารักเอาเปรียบกัน
ไม่ให้วิวาทริษยากันและกัน

๑๙. ทำคนให้เป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย ไม่มีมานะทิฐิ ไม่ถือ
ตัว ไม่เย่อหยิ่งจองหอง

๒๐. ทำคนให้รู้จักตัวเอง รู้จักปกครองตัวเอง คืออ่านแก้ว
ออก บอกตัวได้ ใช้หัวเป็นหรืออ่านตัวออก บอกตัวได้ ใช้
ตัวฟัง

๒๑. ทำคนให้เป็นผู้เข้มแข็งในกฤษฎีกาธรรมกิจธรรม
คือ เป็นคนมีความกล้าหาญต่อตนเอง

๒๒. ทำคนให้นับหน้าถือหน้ากัน ให้บรรจบกันเพราะต่าง
ฝ่ายต่างจดกิจธุระลงหากันแล้วกันได้ เป็นกันเอง รู้รักกันดี

๒๓. ทำคนให้มีกาย วาจา ใจ บริสุทธิ์ อ่อนน้อมเยือกเย็น

๒๔. ทำคนให้ได้รับความสุข ๘ ประการ คือสุขของ
มนุษย์ สุขทิพย์ สุขในอนัน สุขในวิปัสสนา สุขในมรรค สุข
ในผล สุขคือพระนิพพาน ตามสมควรแก่การปฏิบัติของตน ๆ
หรือตามสมควรแก่ศาสนาที่มีของตน ๆ

๒๕. ทำคนให้พ้นจากความเศร้าโศกปริเทวนานาร鞠นาง
ปฏาจาราและสันตทินหาอำนาจเป็นต้น

๒๖. ทำคนให้มีปัญญาถึงความทุกข์ร้อนทางกายทางใจ

๒๗. ทำคนให้เดินทางถูก ให้รู้จักวิถีทางแห่งชีวิตอันถูก
ต้องได้ก็ ไม่หลงทาง ไม่มัวเมา ไม่ประมาท รู้จักสูตรของ

คนที่ว่า “เกิดเป็นคน คนไหนทั่ว ปากไม่วั้น กันไม่วัว ชั่ว
ไม่เอา เมาไม่มี นกออก” ดังนี้

๒๘. ทำคนให้ไ้บรรลุมรรคผลนิพพานเป็นประโยชน์

๒๙. ถึงปฏิบัติไ้แค่ญาณ ๑-๒ คือเพียงอยู่ในญาณต้น ๆ
หรือญาณเท่า ๆ ถ้าพยายามรักษาไว้ไว้หรือปฏิบัติต่อ ๆ ไป ก็
สามารถจะป้องกันภัยในอบายภูมิได้ ถ้ามีหลักฐานรับรองไว้ใน
วิสุทธิมรรคภาค ๓ หน้า ๒๒๙ ว่า

อิมินา ปณฺเฑณณ สมนฺนาคโต วิปสฺสโก พุทฺธสฺสเน
ตฺถุสฺสสโต ตฺถุสฺสปฏิโร นียคฺติโก จุฬโสทปณฺโน นาม โหหิ.

ผู้เจริญวิปัสสนากรรมฐาน ถึงญาณที่ ๒ คือปัจจัยปริคคห-
ญาณนี้แล้ว ใ้ความเบาอกเบาใจในพระพุทฺธศาสนา ไ้ที่พึง
ที่ระลึกในพระพุทฺธศาสนา มีคติอันเที่ยงคือตายแล้วไม่ไปอบาย
ภูมิ ชื่อว่าเป็นจุฬโสทปณฺ หมายถึงความว่าเป็นผู้เข้าสู่กระแสพระ-
นิพพานน้อย ๆ เป็นผู้เกินทางถูกแล้ว

๓๐. ถ้าปฏิบัติถึงญาณที่ ๔ คือ อุทยัพพญาณ เห็นรูป
นามเกิดดับ เห็นพระไตรลักษณ์ชัด ๕๐ เปอร์เซ็นต์ชื่อว่าเป็น

ผู้มีชีวิตก่อนประเสริฐ ถึงระกายเสียในวันนั้น ก็ยังถือว่าเป็นบุคคล
ไม่ใกล้ประเสริฐ แต่ผู้มีชีวิตเป็นอยู่โลกถึง ๑๐๐ ปี จะมีหลักฐานรับ
รองไว้ ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๕ หน้า ที่ ๓๐ ว่า

โย จ วสุสสดี ปิเณ อปสุส อุตฺตมุตฺต
เอกาหิ ชีวติ เสวโย ปสุสโต อุตฺตมุตฺต
แปลว่า

ผู้เจริญวิปัสสนากรรมฐาน ถึงอายุได้ ๕ ก็ออกอุทัยพหุ-
ญาณ เห็นความยากลำบากของรูปนาม ถึงแม้จะมีชีวิตอยู่ได้
เพียงวันเดียว ก็ยังประเสริฐกว่าบุคคลผู้ไม่เห็นความเกิดดับของ
รูปนามแต่มีชีวิตเป็นอยู่โลกถึง ๑๐๐ ปี ดังนี้

๓๑. ถ้าหากยังไม่ใช้กำลังเร่งบรรลุนิพพาน ก็จะเป็น
ปัจจัยให้ไถ่กำลังเร่งบรรลุนิพพานในชาติต่อไป คือ

ถ้าเจริญวิปัสสนาในปฐมวัย คือตั้งแต่อายุ ๗ ขวบ ถึง
๒๕ ปี แต่ไม่สำเร็จ ก็จะเป็นปัจจัยให้ไถ่กำลังเร่งในมัชฌิมวัย คือ
ตั้งแต่อายุ ๒๕ ปี ถึง ๕๐ ปี

ถ้ายังไม่สำเร็จในมัชฌิมวัย ก็จะเป็นปัจจัยให้ไถ่สำเร็จ
ในปัจฉิมวัย คือตั้งแต่อายุ ๕๐ ปี ถึง ๗๕ ปี

ถ้าไม่สำเร็จในปีฉลูมวชน ก็จะเป็นปีระกัให้ได้สำเร็จใน
บรรพสมัย ก็ยในเวลาที่ใกล้จะตาย

ถ้าไม่สำเร็จในเวลาใกล้จะตาย ก็จะเป็นปีระกัให้โอบริสุทธ
แล้วไปเกิดในสวรรค์ สมทั้งพระบาลีว่า “จิตฺเตอสงฺกิลิฏฺเฐ สุกฺติ
ปาฏิกงฺขา” เมื่อใจไม่เศร้าหมอง คือโอบริสุทธแล้ว สุกฺติก็
เป็นอันหวังได้ ทั้งนี้ จะให้สำเร็จบนสวรรค์ไหน

ถ้ายังไม่สำเร็จบนสวรรค์ไหน ก็จะเป็นปีระกัให้ได้ฟัง
ธรรมก่อนที่จะหมดสังขาร พระอริยเจ้าทั้งหลายจะได้มารวม
กันเป็นองค์พระพุทธเจ้า ทรงแสดงธรรมอยู่ ๗ วัน ๗ คืน ก็
จะได้มีโอกาสดำฟังธรรม ปฏิบัติธรรมในสมัยนั้น แล้วจะได้
สำเร็จมรรคผลนิพพานในตอนนั้น

ถ้ายังไม่สำเร็จในตอนนั้น ก็จะได้เกิดทันศาสนาของ
พระศรีอริยเมตตรัย ได้ฟังธรรมก่อนพระพักตร์ของพระองค์
แล้วได้สำเร็จมรรคผลนิพพานโดยเร็วพลันที่สุด จุฑพาหิยะทา-
รุจิรียะ พระอัญญาโกะกะณัญญะ พระวโปปะ พระภักทียะ พระ-
มหานาม พระอัสสชิ พระตาริบุคร พระมหาโมคคัลลานะ เป็นต้น

ถ้าไม่ได้พบพระศรีอริยเมตตรัย หรือ สาวกของพระศรี-
อริยเมตตรัย เกิดในสกุลกัปป์ คือกัปป์ที่ห่างจากพระพุทธเจ้า
ก็จะได้เป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า ได้บรรลุธรรมรณานิพพานด้วย
ตนเอง ดังนี้

๓๒. ทำกิลเลศคือโรคะ โทสะ โมหะ มานะ ทิฏฐิ เป็นต้น
ให้เบาบางลง

๓๓. ทำให้เป็นคนมีใจสุขุมเยือกเย็น

๓๔. ทำให้เป็นคนมีศีลรอบคอบ กุศลที่มีเครื่องห้าม
ลือคือจะนั้น

๓๕. ทำให้สมาธิ ทำให้ความจำขึ้น ทำให้เรียนหนังสือ
เก่ง เป็นประโยชน์แก่นักเรียน นักศึกษามาก

๓๖. ทำให้โรกภัยไข้เจ็บต่าง ๆ หายไป เช่น โรค
ประสาท โรคอัมพาต โรคกระเพาะ โรคปวดศีรษะ เป็นต้น

๓๗. สามารถเป็นปัจจัยนำไปเกิดในสวรรค์ได้เช่น พระ-
ภิกษุรูปหนึ่ง ท่านเจริญวิปัสสนากรรมฐานถึงญาณที่ ๔ แล้ว
มรณภาพลงด้วยโรคลม ได้ไปบังเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

ลงมาราบพระพุทธรูปเจ้าราชวงศ์ธรรม ปฏิบัติธรรมต่อ ในที่สุก
ใ้สำเร็จเป็นพระโศกบัณฑิต กลับไปเสวยพระธรรมสมบัติอยู่ในแนว
โลกสืบต่อไป

๓๘. ทำให้มีความเชื่อความเลื่อมใสในพระรัตนตรัย
หนักแน่นมั่นคงยิ่งขึ้นไปเป็นรอยเท้าพระทวี

๓๙. สะทอนแก่การปกครอง คือทำให้ผู้ที่ได้รับการ
อบรมไปแล้วนั้น เป็นผู้ปกครองอย่าง ไม่ก่อความเดือดร้อนให้
เกิดขึ้นแก่หมู่ แก่คณะ แก่สังคมต่างๆ ไป

๔๐. ก็นั่นเอง เพราะมีสติ สติเป็นคู่ปรับกับโมหะ คือ
ความโง่ เพราะโมหะนั้นแหละเป็นกาวโง่อย่างต่ำต้อยที่สุดของแต่ละ
บุคคล

๔๑. มีสติทั้งมันคงในยามปกติและในยามใกล้จะตาย

๔๒. ทำให้คนมีศีลธรรม วัฒนธรรม อารยธรรม
จริยธรรมอันงาม โดยมากจะมีศีล ๕ นั้นเป็นหลัก

๔๓. เด็กนักเรียนที่มีความจำไม่ดี เรียนหนังสือไม่เก่ง
ก็จะมีสมาธิ^{๕๕} เรียนหนังสือเก่ง^{๕๖} นอกหลายเท่าที่เดียว
เพราะมีตัวอย่างมากมายก่อนากแล้ว

๔๔. แก่นิสัยคนโง่โง่มาก คือคนที่เขาคิดอะไร เช่น
อัมพรพาล นักโทษ ถ้าให้เจริญวิปัสสนากรรมฐานแล้ว จะกลับ
ตัวเป็นคนละคน ถ้านักโทษแต่ละคนได้เข้าปฏิบัติแล้วเวลาปล่อย
ออกไปจะไม่กลับมาสู่คุกกระทรงอีกเลย

๔๕. ถ้าฝึกสมาธิให้ดีแล้ว จะมีสุขภาพทางจิตดีเพราะได้
พัฒนาจิตมาดี เข้าในหลักที่ว่า กิเลสเป็นภัยทำให้จิตแปรปรวน
สมาธิเท่านั้นทั้งกนทั้งแก่ และสามารถตรึงใจให้เป็นเวลานานๆ
หลายชั่วโมง เริ่มตั้งแต่ ๕ นาที เป็นขึ้นไป จนกระทั่งถึง ๒๔
ชั่วโมง ๓๐-๔๐-๗๒ ชั่วโมงก็ได้ เพราะเคยมีมาแล้ว

๔๖. ชื่อว่าใ้บัญชาพระพุทธเจ้าด้วยการบูชาอย่างสูงที่สุด
ดังพระบาลีที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก
เล่มที่ ๑๐ หน้าที่ ๑๖๐-๑๖๑ ว่า

โย โข อานนฺท ภิกฺขุ วา ภิกฺขุณี วา อูปาสโก วา
อูปาสิกา วา ธมฺมานุคฺคฺมฺนฺปฏิบัติโน วิหฺรติ สามิจิปฏิบัติโน
อนุคฺคฺมฺจารี โส ตถาคตํ เสฏฺฐโรติ ครุฑโรติ มานนฺติ ปุเชติ
ปรมา ย ปุชาย.

ดูกรอาณนที ผู้ใดเป็นภิกษุผู้ดี เป็นภิกษุผู้เลว เป็น
อุบาสกผู้ดี เป็นอุบาสกผู้เลว ถ้าได้ปฏิบัติธรรมสมควร
แก่ธรรม ปฏิบัติชอบยิ่ง ปฏิบัติตามธรรมอยู่ ผู้นั้น ชื่อว่าได้
สักการะ ให้เคารพได้แน่แท้ ได้บูชาภคตด้วยการบูชาอย่างสูง
ทั้งนี้

๔๗. ชื่อว่าให้ช่วยเหลือรับภาระสักการะไว้ไม่ให้เสื่อม
สมดังพระบาลีว่า

จตุณฺโณ โข อาวุโส สติปญฺจจํ ภาวิตตฺตา พหุเจ็กฺกตฺตา
สทฺธมฺมอปรกํ โทติ.

ดูกรอาวุโส พระสักการะจะไม่เสื่อมก็เพราะพุทธบริษัท
พากันปฏิบัติตามสติปัฏฐาน ๔ ดังนี้

๔๘. ชื่อว่าได้ช่วยกันเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เจริญ
รุ่งเรืองการงดเถียรภาพอยู่ตลอดกาลนาน สมดังหลักฐานรับรอง
ไว้ว่า

ยว ทิ อิมว จสฺสโต ปริสา มํ อิมาย ปฏิปตฺติปูชาย
ปูเชสฺสนฺติ ตาว มม สาสนํ นภมฺหเต ปุณฺณจฺจนฺโต วีย
วิโรเจสฺสติ.

จริงอยู่ ถ้าบริษัททั้ง ๔ นี้ จักบูชาเราด้วยการปฏิบัติ
น้อยุทราบใด ศาสนาของเราจักเจริญรุ่งเรืองบ้านทั้งพระจันทร์
เพ็ญลอยเด่นจำอยู่ท่ามกลางนภาทราบนั้น ดังนี้

๔๙. ชื่อว่าได้เห็นพระพุทธรูป เพราะได้เห็นพระธรรม
สมดังที่ตรัสกับพระวักกิลว่า

โย โข วักกสิ ธมฺมํ ปสฺสตี โส มํ ปสฺสตี โย มํ ปสฺสตี
โส ธมฺมํ ปสฺสตี.

ดูกรวักกสิ ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นชื่อว่าเห็นเรา ผู้ใดเห็นเรา
ผู้นั้นชื่อว่าเห็นธรรม ดังนี้

๕๐. ชื่อว่าได้มีความจงรักภักดี มีความเคารพรักใคร่ใน
พระพุทธรูปเป็นพิเศษ สมดังพระบาลี ซึ่งปรากฏอยู่ใน
ธัมมปทัฏฐกถา ภาค ๖ ว่า

ภิกฺขเว มยิ สลฺลเนโห ติสฺสตีโส ว โหตุ คนฺธมาลาทีหิ
ปฺมุ กโรนฺตาปํ เณว มํ ปุเชนฺติ ธมฺมานุธมฺมปฏิปชฺชมา
นาเยว ปน มํ ปุเชนฺติ.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ผู้ที่มีความจงรักภักดีในเรา จงเป็น
เช่นกับพระคิสสะเถระเถิก (พระคิสสะเถระ ท่านเจริญวิปัสสนา

กรรมฐาน ก็จงพากันเจริญวิปัสสนากรรมฐานเหมือนท่านเถิด)
ถึงแม้ว่าบริษัททั้ง ๔ พากันทำการบูชาเรา ด้วยของหอมและ
ดอกไม้ธูปเทียน การ ก็ยังไม่ชื่อว่าได้บูชาเราอย่างแท้จริง ส่วน
บริษัททั้งหลาย ที่ได้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมเท่านั้น จึง
จะชื่อว่าได้บูชาเราด้วยการบูชาอย่างแท้จริง ดังนี้

๕๑. ชื่อว่าได้บำเพ็ญกองกุศลอันยิ่งใหญ่ไพศาลที่เกี่ยว
ข้องมีพระบาลีซึ่งมีปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกเล่มที่ ๔ หน้าที่
๑๒๖ รับรองไว้ว่า

กุสราสตี ภิกขเว วทมาโน จตุตถาโร สติปัญฺหาเน
สมมา วทมาโน วเทยฺย.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อจะกล่าวว่ากองแห่งกุศล จะต้อง
กล่าวถึงสติปัญญาทั้ง ๔ จึงจะชื่อว่ากล่าวถูกต้อง

เกวโถ หาย ภิกขเว กุสราสตี ยทิกัง จตุตถาโร สติ-
ปัญฺหาเน.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย กองกุศลอันนี้ ได้แก่สติปัญญา
ทั้ง ๔ ดังนี้

อภินิเวทเทสิ วสุสสทสฺสํ พหุเปตํ ๒ เป็นยุคของพระอรหันต์ผู้ได้อภิญญา ๖

เทวีนุเททเทสิ วสุสสทสฺสํ พหุเปตํ ๓ เป็นยุคของพระอรหันต์ผู้ได้วิชา ๓

สูกุขวิปัสสเกสิ วสุสสทสฺสํ พหุเปตํ ๔ เป็นยุคของพระอรหันต์ผู้เจริญวิปัสสนาแล้ว

ปาฏิโมกเขสิ วสุสสทสฺสํ อฏฺฐาสิ. พหุเปตํ ๕ เป็นยุคของพระอนาถามี พระตักทาลามี และพระโศภณภังงนี

๕๓. ชื่อว่าเราได้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระองค์ทั้ง ๓ ปีฏก คือทั้งพระวินัย ทั้งพระสุตฺต ทั้งพระอภิธรรม สมอั้งหลักฐานที่มีปรากฏอยู่ในธรรมบทภาค ๒ หน้าที ๖๐ บรรทัดที่ ๑ รับรองไว้ว่า (ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

สกลปี เท เตปีฏกํ พุทฺธจณํ อทริตฺวา กถิยมานํ
อปปมาทเมว โอตฺรติ.

จริงอยู่พระพุทธพจน์ คือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า จบทั้ง ๓ ปีฏก แม้ทั้งสิ้น คือไม่เหลือเลยสักตัวเดียว ที่พระนัก

เทศน์ พระธรรมกถึกนำมาแสดงให้พุทธบริษัทฟังอยู่นั้น ย่อม
รวมลงสู่จุดเดียวเท่านั้น คือความไม่ประมาท

โธ ปเนส อตุตโต สติยา อวิปวาโส นาม.

ก่อนความไม่ประมาทนั้น โดยใจความก็ได้แก่การไม่อยู่
ปราศจากสติ คนมีสติก็คือคนเจริญสติปัฏฐาน ๔ คนเจริญ
สติปัฏฐาน ๔ ก็คือคนเจริญวิปัสสนากรรมฐานนั่นเอง.

ได้บรรยายเรื่องทาง ๗ สาย พร้อมทั้งอันตงส์แห่งการ
เจริญวิปัสสนากรรมฐานมากขึ้นว่าสมควรแก่กาลเวลาแล้ว ขอ
ยุติลงไว้แต่เพียงเท่านี้.

อิหฺม เม ปุณฺณํ นิพพานํ ปจฺจโฆ โหตุ

อิหฺม เม ปุณฺณภาคํ สพฺพสตุตฺตํ เหม.

คน - คน - คน

เกิดเป็นคน คนให้ทั่ว
ปากไม่ล้น ก้นไม่รั่ว
ชั่วไม่เอา เมาไม่มี

๕๔
นกกอน

พิมพ์ที่ หจก. จงเจริญการพิมพ์ ๒๕๓ สี่แยกสำราญราษฎร์ ถนนบำรุงเมือง
กรุงเทพ ฯ นายจุลิต วิจารณ์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๒๕
โทร. ๒๒๐๕๘๐๑-๒๒๒๕๓๕๔

คติพจน์

ของ

พระเทพสิทธิมุนี (โชดก ป.ธ.๙)

๑. การศึกษา และการปฏิบัติ ทำคนให้เป็นคน
๒. การศึกษา และการปฏิบัติ ทำคนให้รู้ว่อกน
๓. การศึกษา และการปฏิบัติ ทำคนให้เด่นกว่าคน
๔. การศึกษา และการปฏิบัติ ทำคนให้สูงกว่าคน
๕. การศึกษา และการปฏิบัติ ทำคนให้เลิศกว่าคน
๖. การศึกษา และการปฏิบัติ ทำคนให้ประเสริฐกว่าคน
๗. การศึกษา และการปฏิบัติ ทำคนให้อุดมสมบูรณ์
๘. การศึกษา และการปฏิบัติ ทำคนให้เข้าถึงแก่นธรรม
๙. การศึกษา และการปฏิบัติ ทำคนให้เป็นพระ